

Załącznik
do uchwały Nr .../.../.....
Sejmiku Województwa Lubelskiego
z dniar.

**Wojewódzki Program
Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie
na lata 2022-2025**

SPIS TREŚCI

1.	WPROWADZENIE	4
2.	PRZEMOC W RODZINIE. PRAWNE ASPEKTY PROBLEMU	6
3.	PRZEMOC W RODZINIE. ZARYS TEORETYCZNY	8
4.	PRZEMOC W RODZINIE. DIAGNOZA PROBLEMU	11
4.1	<i>Badania społeczne</i>	<i>11</i>
4.2	<i>Procedura „Niebieskie Karty”</i>	<i>12</i>
4.3	<i>Obraz przemocy w rodzinie według danych statystycznych policji</i>	<i>13</i>
4.4	<i>Pomoc dla rodzin dotkniętych przemocą w rodzinie z powodu współistnienia problemu alkoholowego</i>	<i>15</i>
4.5	<i>Wsparcie dla rodzin dotkniętych przemocą w rodzinie w systemie pomocy społecznej</i>	<i>21</i>
4.5.1.	Poziom gminy	21
4.5.2.	Poziom powiatu	25
4.5.3.	Poziom gminy i powiatu	29
4.5.4.	Poziom województwa	32
4.6	<i>Obraz przemocy w rodzinie według danych prokuratury</i>	<i>36</i>
4.7	<i>Obraz przemocy w rodzinie według danych sądowych</i>	<i>37</i>
5.	IZOLACJA OSOBY STOSUJĄCEJ PRZEMOC	38
6.	PRZEMOC A PANDEMIA WIRUSA SARS-CoV-2	40
7.	KRZYWDZENIE DZIECI	41
8.	KRZYWDZENIE KOBIEC	43
9.	ANALIZA SWOT I REKOMENDACJE	45
10.	ZAŁOŻENIA PROGRAMU	50
11.	ŹRÓDŁA FINANSOWANIA ORAZ MONITORING I EWALUACJA PROGRAMU	56
12.	SPIS TABEL	57
13.	SPIS WYKRESÓW	58
	SPIS ZAŁĄCZNIKÓW	58

Wykaz skrótów

ROPS	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
PARPA	Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
NGO	Sektor pozarządowy
JST	Jednostki Samorządu Terytorialnego
NK	Niebieskie Karty
KPPPwR	Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie
WPPPwR/Program	Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie
JOPS	Jednostki Organizacyjne Pomocy Społecznej
ŻW	Żandarmeria Wojskowa
KWP	Komenda Wojewódzka Policji
GKRPA	Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
ZI	Zespół Interdyscyplinarny
SR	Sąd Rejonowy
PO	Prokuratura Okręgowa

1. Wprowadzenie

Rodzina jako najmniejsza, najstarsza i najpowszechniejsza forma życia społecznego, w myśl Konstytucji znajduje się pod ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej, a państwo w swojej polityce społecznej i gospodarczej uwzględnia jej dobro¹.

W obecnej rzeczywistości społecznej obserwujemy liczne przykłady kryzysu rodziny. Ma on charakter wielowymiarowy. Jednym z jego obrazów jest obecność w rodzinie różnych form przemocy, które są realnym zagrożeniem dla bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz dobrostanu psychicznego jednostki. Ograniczanie przemocy w rodzinie wymaga systematycznych i skoordynowanych działań administracji rządowej i samorządowej oraz aktywności społeczności lokalnych i organizacji pozarządowych.

Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie jako wrażliwy problem społeczny zostało uregulowane w podstawowym akcie prawa, którym jest ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie². Nakłada ona konkretne zadania z tego zakresu na poszczególne jednostki samorządu terytorialnego: gminę, powiat, województwo.

Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2022-2025 będzie narzędziem kształtowania i realizacji spójnego oraz efektywnego systemu działań ukierunkowanych na zapobieganie występowania zjawiska przemocy w rodzinie, zmniejszanie jego rozmiarów, redukcję szkód społecznych i zdrowotnych wśród osób dotkniętych przemocą w rodzinie oraz ją stosujących. Ważnym rezultatem realizacji Programu będzie podniesienie stopnia świadomości mieszkańców województwa lubelskiego w zakresie wysokiej szkodliwości społecznej czynów popełnianych z użyciem przemocy w rodzinie.

Zakłada się, że cel główny Programu, tj. **zmniejszenie rozmiarów i skutków przemocy w rodzinie w województwie lubelskim poprzez budowanie spójnego i efektywnego systemu zapobiegania temu zjawisku** zostanie osiągnięty poprzez działania, które będą służyć uzyskaniu efektów bezpośrednich, a przyjęte wskaźniki pozwolą sprawdzić zakres zrealizowanych działań. Integralnymi częściami Programu są: **Ramowy Program Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie oraz Ramowy Program Oddziaływań Korekcyjno-Edukacyjnych dla Osób Stosujących Przemoc w Rodzinie**.

Program jest kontynuacją jego poprzedniej edycji obowiązującej w latach 2017-2020 i w roku 2021. W swojej treści jest spójny z ustawodawstwem krajowym oraz dokumentem strategicznym obowiązującym w województwie lubelskim. Podkreśla interdyscyplinarne i całościowe podejście do problemu przemocy w rodzinie oraz zakłada ścisłą integrację pracy służb i instytucji odpowiedzialnych za realizację zadań związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie, zgodnie z obowiązującą w polityce społecznej zasadą subsydiarności.

¹ Art. 71 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

² Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2021 r. poz. 1249).

Uwzględnia działania wskazane do realizacji przez jednostki samorządu terytorialnego szczebla wojewódzkiego w Krajowym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2022³.

Dokument został opracowany przez Zespół ds. opracowania projektu Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2022-2025 powołany uchwałą Nr CCLXX/4751/2021 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 15 czerwca 2021 r.

W imieniu Zarządu Województwa Lubelskiego, głównym realizatorem i koordynatorem zadań przyjętych w Programie jest Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie.

³ Uchwała Nr 183 Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 2021 r. w sprawie ustanowienia Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2022 (M.P. poz. 1249).

2. Przemoc w rodzinie. Prawne aspekty problemu

Aby skutecznie przeciwdziałać przemocy w rodzinie i realizować działania w ramach wojewódzkiej polityki społecznej, niezbędna jest wiedza dotycząca znajomości podstawowych rozwiązań prawnych. Na ich podstawie praktycy polityki społecznej poszukują najskuteczniejszych rozwiązań w celu zmniejszenia zasięgu występowania problemu i jego skutków w obszarze społecznym, zdrowotnym, ekonomicznym.

Regulacje prawne dotyczące przeciwdziałania przemocy w rodzinie w polskim prawie

Obowiązujące akty normatywne oraz dokumenty programowe zawierające w swojej treści kierunki działań w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie, pomocne do opracowania założeń Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Województwie Lubelskim na lata 2022-2025, zostały zestawione poniżej w porządku chronologicznym, w celu ukazania przebiegu procesu kształtowania i modyfikowania prawa.

- 1) Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2021 r. poz. 1119, z późn. zm.);
- 2) Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2022 r. poz. 547, z późn. zm.);
- 3) Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2020 r. poz. 1057, z późn. zm.);
- 4) Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2021 r., poz. 2268, z późn. zm.);
- 5) Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. 2021 r. poz. 1249);
- 6) Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 1085, z późn. zm.);
- 7) Ustawa z dnia 11 września 2019 r. Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2021 r. poz. 1129, z późn. zm.);
- 8) Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 marca 2021 r. w sprawie Narodowego Programu Zdrowia na lata 2021–2025 (Dz.U. z 2021 poz. 642);
- 9) Uchwała nr 183 Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 2021 r. w sprawie ustanowienia Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2022 (M.P. poz. 1204).

Wykaz innych rozwiązań prawnych o charakterze krajowym został zamieszczony w załączniku nr 1.

Zadania Samorządu Województwa Lubelskiego w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Zadania Samorządu Województwa Lubelskiego w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie mają wieloraki charakter. Zostały sformułowane w art. 6 ust. 6 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Do zadań własnych samorządu województwa należy w szczególności:

- 1) opracowanie i realizacja wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- 2) inspirowanie i promowanie nowych rozwiązań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- 3) opracowywanie ramowych programów ochrony ofiar przemocy w rodzinie oraz ramowych programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie;
- 4) organizowanie szkoleń dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.

Przemoc w rodzinie jest problemem społecznie rozległym, na którego powstanie ma wpływ wiele czynników. Wobec ww. ustawy komplementarnym dokumentem prawnym jest ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. Nakłada ona na samorząd województwa obowiązek realizacji zadań w zakresie przeciwdziałania alkoholizmowi poprzez odpowiednie kształtowanie polityki społecznej, w tym m.in.: przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej wskazuje, iż do zadań samorządu województwa w obszarze pomocy społecznej należy m.in. opracowywanie, aktualizowanie i realizacja strategii wojewódzkiej w zakresie polityki społecznej będącej integralną częścią strategii rozwoju województwa. Obejmuje ona głównie programy: przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, wyrównywania szans osób z niepełnosprawnością, pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz diagnozowanie i monitorowanie wybranych problemów społecznych w regionie, w które wpisuje się przemoc w rodzinie.

Kierunkowym dokumentem, który szczegółowo określa w czterech obszarach problemowych zadania dla samorządu wojewódzkiego jest Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie przyjmowany przez Radę Ministrów.

3. Przemoc w rodzinie. Zarys teoretyczny

Pojęcie przemocy

Przemoc w rodzinie stanowi rodzaj szczególnego zachowania, dla którego brak jest społecznej akceptacji.

Według definicji Światowej Organizacji Zdrowia z 1996 r. przemoc jest celowym użyciem siły fizycznej lub władzy, sformułowanym jako groźba lub rzeczywiście użytym, skierowanym przeciwko samemu sobie, innej osobie, grupie lub społeczności, które albo prowadzi do, albo z którym wiąże się wysokie prawdopodobieństwo spowodowania obrażeń cielesnych, śmierci, szkód psychicznych, wad rozwoju lub braku elementów niezbędnych do normalnego życia i zdrowia⁴.

W ustawodawstwie polskim podstawowe uregulowania prawne dotyczące przemocy w rodzinie zawiera **ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny** (Dz. U. z 2021 r. poz. 2345, z późn. zm.) oraz **ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie**.

Zgodnie z art. 207 kodeksu karnego, fizyczne lub psychiczne znęcanie się nad osobą najbliższą (współmałżonek, wstępny, zstępny, rodzeństwo, powinowaty w tej samej linii lub stopniu, osoba pozostająca w stosunku przysposobienia oraz jej małżonek, a także osoba pozostająca we wspólnym pożyciu⁵) lub inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy lub nad osobą nieporadną z uwagi na jej wiek bądź stan psychiczny lub fizyczny podlega karze pozbawienia wolności. Przemoc może przybierać także formy szczególne – m.in. naruszenia nietykalności cielesnej (art. 217 k.k.), uszkodzenie ciała dziecka poczętego lub rozstrój zdrowia zagrażający jego życiu (art. 157a k.k.), groźby (art. 190 k.k.), zgwałcenia (art. 197 k.k.) lub innych zachowań ujętych w kodeksie karnym.

Precyzyjniejsze określenie przemocy zawarte jest w art. 2 ust. 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Tu przemoc definiowana jest jako „jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób wymienionych w pkt 1 [członków rodziny, a także innych osób wspólnie zamieszkujących lub gospodarujących⁶], w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą”.

⁴ Tamże.

⁵ Art. 115 § 11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz. U. z 2021 r. poz. 2345, z późn. zm.).

⁶ Należy przez to rozumieć osoby najbliższe o których wspomniano w art. 115 § 11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny, tj. małżonek, wstępny, zstępny, rodzeństwo, powinowaty w tej samej linii lub stopniu, osoba pozostająca w stosunku przysposobienia oraz jej małżonek, a także osoba pozostająca we wspólnym pożyciu.

Przemoc w rodzinie nie zawsze jest łatwa do rozpoznania. W literaturze przedmiotu wskazuje się na cztery niezbędne kryteria, które świadczą o zachodzeniu procesu przemocy. Jest to:

- **Intencjonalne działanie lub zaniechanie działania**, które jest zamierzone i nieprzypadkowe jednej osoby wobec drugiej.
- **Nierównowaga sił** pomiędzy osobą sprawującą przemoc a osobą jej doświadczającą.
- **Naruszenie godności i dóbr osobistych** poprzez działanie lub jego zaniechanie.
- **Sprawienie cierpienia oraz szkód fizycznych i psychicznych** osobie wobec której stosowana jest przemoc⁷.

Formy przemocy w rodzinie

Przemoc w rodzinie może przybierać różne formy. W praktyce pracowników socjalnych i przedstawicieli innych służb wyróżnia się następujące jej formy:

- **Przemoc fizyczna** – naruszenie nietykalności fizycznej powodujące uszkodzenie ciała lub niosące takie ryzyko, m.in. poprzez popychanie, szarpanie, przypalanie papierosem, klepanie, ciągnięcie, itp.;
- **Przemoc psychiczna** – naruszenie godności osobistej poprzez przymus i groźby, np. obrażanie, wyzywanie, osądzanie, ocenianie, krytykowanie, szantażowanie, nieliczenie się z uczuciami drugiej osoby, oczernianie, krzyczenie, oskarżanie, ujawnianie tajemnic, wyśmiewanie, lekceważenie, itp.;
- **Przemoc seksualna** – naruszenie intymności polegające na zmuszeniu do aktywności seksualnej wbrew woli, kontynuacji aktywności seksualnej podczas gdy osoba nie jest w pełni świadoma, bez pytania o jej zgodę lub z obawy nie odmawia. Przymus może polegać na użyciu siły lub szantażu celem zmuszenia do niechcianych praktyk seksualnych, itp.;
- **Przemoc ekonomiczna** – naruszenie własności związane z celowym niszczeniem czyjejś własności, pozbawianiem środków do życia lub stwarzaniem warunków, w których nie są zaspokajane niezbędne do życia potrzeby, np. niszczenie rzeczy, włamanie się do zamkniętego osobistego pomieszczenia, przeglądanie dokumentów, itp.;
- **Zaniedbanie** – naruszenie obowiązku do opieki ze strony osób bliskich, które może przejawiać się poprzez niedawanie środków na utrzymanie, pozbawienie jedzenia, schronienia, brak pomocy w chorobie, nieudzielenia pomocy, itp.⁸

⁷ *Co to jest przemoc?* Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia” [Co to jest przemoc?](#) (odczyt: 06.03.2022 r.)

⁸ *Rodzaje przemocy*, Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia” [Rodzaje przemocy](#) (odczyt: 06.03.2022 r.)

Mity i stereotypy dotyczące przemocy w rodzinie

Stosowanie przemocy nierzadko postrzegane jest jako prywatna sprawa (a nie przestępstwo ścigane z urzędu) i/lub jest aprobowana w domu. Utrudnia to prawidłową reakcję ze strony świadków przemocy lub osób jej doznających. W konsekwencji takie przekonanie utwierdza osoby sprawujące przemoc w bezkarności jej czynów usprawiedliwiając ich zachowanie.

Istotnie ważne jest zwiększanie świadomości ogółu społeczeństwa w zakresie przyczyn, przejawów oraz konsekwencji wynikających ze stosowania przemocy celem zniwelowania utrwalonych w społecznej świadomości i powszechnie występujących mitów i stereotypów. Najczęściej występujące to:

- Przemoc w rodzinie to prywatna sprawa i nikt nie powinien się wtrącać.
- Przemoc w rodzinie dotyczy rodzin z tzw. marginesu społecznego.
- Przemoc jest wtedy, gdy są widoczne ślady na ciele ofiar.
- Jeśli ktoś jest bity, to znaczy, że na to zasłużył.
- Policja nie powinna interweniować w sprawach rodzinnych.
- Dla dobra dzieci powinno znosić się wszystko ze strony współmałżonka.
- Jeśli przestanie pić, wszystko będzie dobrze, może kiedyś zrozumie.
- Kobieta bez mężczyzny jest nic nie warta.
- Przemoc w rodzinie – to nic takiego.
- To był jednorazowy incydent, który nie powtórzy się.
- Gwałt w małżeństwie nie istnieje.
- Osoby stosujące przemoc muszą być chore psychicznie.
- Gdyby ofiara naprawdę cierpiała, to odeszłaby od sprawcy.
- Ofiary przemocy w rodzinie akceptują przemoc.
- Ofiara sama sobie winna.

Za przemoc zawsze odpowiedzialna jest osoba ją sprawująca, bez względu na to, co zrobiła osoba jej doświadczająca.^{9 10} Szczegółowe informacje dotyczące psychologicznych uwarunkowań przemocy w rodzinie zostały ujęte w załączniku nr 2: Ramowy program ochrony ofiar przemocy w rodzinie – wytyczne oraz w załączniku nr 3: Ramowy program oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie – wytyczne.

⁹ *Mity, stereotypy i przekonania*, Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia” [Mity, stereotypy i przekonania](#) (odczyt: 06.03.2022 r.)

¹⁰ *Mity i stereotypy*, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych [Mity i stereotypy](#) (odczyt: 06.03.2022 r.)

4. Przemoc w rodzinie. Diagnoza problemu

Zjawisko przemocy w rodzinie charakteryzuje się określoną złożonością. Jego rozpoznanie i ujawnienie jest ograniczone z powodu subiektywnego postrzegania dolegliwości wynikających z doznawanych szkód społecznych i zdrowotnych oraz wstrzemięźliwości do ujawniania faktu bycia krzywdzonym.

Podejmując się opisanie skali zjawiska przemocy w rodzinie w województwie lubelskim, analizie poddano informacje statystyczne znajdujące się w zasobach policji, jednostek samorządu terytorialnego, jednostek wymiaru sprawiedliwości, jednostek organizacyjnych samorządu województwa lubelskiego, Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie.

4.1 Badania społeczne

Raporty z przeprowadzonych badań społecznych dotyczących zjawiska przemocy w rodzinie są ważnym źródłem wiedzy o zakresie jego występowania i stanowią dla praktyków polityki społecznej pożądaną lekturę. Autorzy tego Programu zwracają uwagę na dwa istotne opracowania.

Pierwszym źródłem wiedzy jest raport agencji badawczej Kantar Polska z badania społecznego „Ogólnopolska diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie” przeprowadzonego dla Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, który został opublikowany w październiku 2019 roku. Głównym celem badania było dokonanie diagnozy skali zjawiska przemocy w rodzinie w Polsce. Autorzy badania pragnęli zbudować pogłębiony obraz zjawiska przemocy w rodzinie w oparciu o ogólnopolskie, reprezentatywne badanie na próbie 2000 pełnoletnich Polaków i na podstawie wywiadów z 15 ekspertami pracującymi w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie¹¹.

Według Polaków przemoc w rodzinie jest zjawiskiem stosunkowo częstym. W opinii ankietowanych najbardziej rozpowszechniona jest przemoc psychiczna i przemoc fizyczna. Większość Polaków nie myśli o przemocy w rodzinie w sposób stereotypowy i potrafi zidentyfikować zachowania, które świadczą o występowaniu przemocy fizycznej, psychicznej, seksualnej czy ekonomicznej. Są dowody świadczące o coraz większej świadomości społecznej na temat zjawiska przemocy. Większość Polaków uważa, że prawo w Polsce w niedostatecznym stopniu chroni osoby doznające przemocy w rodzinie oraz, że pomaganie osobom krzywdzonym jest obowiązkiem moralnym każdego człowieka¹².

Drugim źródłem wiedzy jest raport z badania społecznego zrealizowanego na zlecenie ROPS w Lublinie pn. Diagnoza skali przemocy w rodzinie, charakterystyka osób doznających

¹¹ *Ogólnopolska diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie*, Raport Kantar Polska dla Ministerstwa Rodziny Pracy i Polityki Społecznej, b.m., 2019 r. [Ogólnopolska diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie](#) (odczyt: 10.01.2022 r.)

¹² Tamże.

przemocy i osób stosujących przemoc w rodzinie oraz rodzaje działań instytucjonalnych przeciwdziałających zjawisku przemocy w rodzinie.

Badanie zostało przeprowadzone w 2019 roku i dotyczyło oceny działań instytucji pomocowych prowadzonych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w latach 2016-2018. Miało ono na celu określenie skali zjawiska, stworzenie charakterystyki osób doznających przemocy i stosujących przemoc w województwie lubelskim. W badaniu wykorzystano informacje otrzymane z instytucji prowadzących działania pomocowe na poziomie gminy, powiatu i województwa. Sformułowano wiele wniosków. Jeden z nich jest stale aktualny i odnosi się do „prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej, edukacyjnej oraz szkoleniowej dotyczącej zjawiska przemocy w rodzinie kierowanej do wybranych grup mieszkańców województwa lubelskiego (rodziny korzystające z różnych form pomocy społecznej, młodzież szkolna, rodzice młodzieży szkolnej, nauczyciele szkół podstawowych i średnich; itp.). Działania te powinny skupiać się w głównej mierze na: niwelowaniu stereotypów dotyczących przemocy w rodzinie przyczyniających się do społecznego zobojętnienia wobec tego zjawiska w najbliższym otoczeniu społecznym (rodzinnym, sąsiedzkim) oraz niechęci do właściwego reagowania (zwalczania) aktów przemocy; kształtowaniu właściwych postaw wobec występowania zjawiska przemocy w rodzinie w najbliższym otoczeniu społecznym (rodzinnym, sąsiedzkim); rozpowszechnianiu informacji (budowaniu świadomości społecznej) dotyczących dostępności, form i skuteczności instytucjonalnego zwalczania aktów przemocy w rodzinie oraz wsparcia (pomocy) dla ofiar”¹³.

4.2 Procedura „Niebieskie Karty”

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie nakłada obowiązek wszczynania procedury „Niebieskie Karty” w przypadku powzięcia, w toku prowadzonych czynności służbowych lub zawodowych, podejrzenia stosowania przemocy wobec członków rodziny lub w wyniku zgłoszenia dokonanego przez członka rodziny lub przez osobę będącą świadkiem przemocy w rodzinie.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” informuje, że celem wszczynania omawianej procedury są działania interwencyjne mające na celu zapewnienie bezpieczeństwa osobie, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie. Realizatorami procedury „Niebieskie Karty” mogą być przedstawiciele jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, Policji, oświaty

¹³ Raport z badania społecznego *Diagnoza skali przemocy w rodzinie, charakterystyka osób doznających przemocy i osób stosujących przemoc w rodzinie oraz rodzaje działań instytucjonalnych przeciwdziałających zjawisku przemocy w rodzinie*, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie, Lublin 2019.

i ochrony zdrowia, co czynią w związku z uzasadnionym podejrzeniem zaistnienia przemocy w rodzinie.

4.3 Obraz przemocy w rodzinie według danych statystycznych policji

Policja jest najczęściej pierwszą instytucją, która w wyniku prowadzonych czynności służbowych uzyskuje informacje o wystąpieniu przypadku przemocy w rodzinie i ma formalne kompetencje do zareagowania na takie zdarzenie poprzez uruchomienie procedury „Niebieskie Karty”. Zaprezentowane w tabeli 1 dane liczbowe¹⁴ tworzą pierwszy, podstawowy obraz zakresu przemocy w rodzinie sporządzony w oparciu o zdarzenia zarejestrowane przez funkcjonariuszy Policji w garnizonie lubelskim.

Tabela 1. Liczba formularzy „Niebieska Karta – A” wypełnionych przez Policję w latach 2017 – 2021 w Polsce i w garnizonie lubelskim

Rok	Wartości dla Polski	Wartości dla Województwa Lubelskiego
2017	75 662	5 978
2018	73 153	7 259
2019	74 313	6 505
2020	72 601	4 815
2021	64 250	3 778

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań z realizacji procedury "Niebieskie Karty" upublicznionych na stronie internetowej Komendy Głównej Policji

Na podstawie zarejestrowanych zdarzeń można stwierdzić, że w województwie lubelskim przemoc w rodzinie jest ważnym problemem społecznym i w obrazie statystycznym zjawisko to miało tendencję malejącą o czym świadczy odnotowany spadek liczby wypełnionych formularzy „Niebieska Karta – A” przez funkcjonariuszy policji.

Pogłębieniem tego obrazu jest informacja o liczbie wypełnionych formularzy w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców. Analiza danych wskazuje, że województwo lubelskie od lat utrzymuje się w grupie ośmiu województw o najwyższej liczbie wypełnionych formularzy „**Niebieska Karta–A**” w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców, co wskazuje na obecność tego zjawiska w życiu lubelskich rodzin. Warto jednak podkreślić, że w kolejnych latach, aż do roku 2021, była to tendencja spadkowa, co ilustrują dane zamieszczone w tabeli 2.

Tabela 2. Liczba formularzy „Niebieska Karta – A” wypełnionych przez Policję w latach 2018-2021 w przeliczeniu na 100 tysięcy mieszkańców w kraju i w województwie lubelskim

Rok	Średnia wartość dla Polski	Średnia wartość dla województwa lubelskiego	Miejsce w grupie województw
2018	208	342	1
2019	211	308	3

¹⁴ Sprawozdania z realizacji procedury "Niebieskie Karty", Komenda Główna Policji [Sprawozdania z realizacji procedury "Niebieskie Karty"](#) (odczyt: 12.02.2022 r.)

Rok	Średnia wartość dla Polski	Średnia wartość dla województwa lubelskiego	Miejsce w grupie województw
2020	202	229	6
2021	175	181	8

Zródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań z realizacji procedury "Niebieskie Karty" upublicznionych na stronie internetowej Komendy Głównej Policji

Analiza dynamiki zjawiska przemocy w rodzinie wskazuje, że wiele osób dotkniętych przemocą w rodzinie nie korzystało z przysługującego im prawa ochrony i obrony przed sprawcą przemocy. Tych pokrzywdzonych, którym wszczęto procedurę NK kwalifikowano jako osoby, co do których istniało podejrzenie, że doświadczają przemocy rodzinnej. Informacje dotyczące wielkości tej grupy osób zamieszczono w tabeli 3.

Tabela 3. Liczba osób, co do których istniało podejrzenie, że były dotknięte przemocą w rodzinie w latach 2018 – 2021 w kraju i w województwie lubelskim

Rok	Wartość dla Polski	Dane dla województwa lubelskiego
2018	88 133	8 814
2019	88 032	7 725
2020	85 575	5 692
2021	75 761	4 493

Zródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań z realizacji procedury "Niebieskie Karty" upublicznionych na stronie internetowej Komendy Głównej Policji

Osobami poszkodowanymi w wyniku występowania zjawiska przemocy w rodzinie są wszyscy jej członkowie. Dotyczy to osób będących bezpośrednio podmiotem działania sprawcy, jak i osób z jej otoczenia, które pośrednio odczuwają szkodliwość zaistniałego zdarzenia. Dążąc do zbudowania pełnego obrazu zjawiska przemocy w rodzinie ważne jest uprzystępnianie wiedzy na temat kategorii osób, co do których istniało podejrzenie, że zostały dotknięte przemocą w rodzinie. Dane na ten temat przedstawiono w tabeli 4.

Tabela 4. Liczba osób w województwie lubelskim z podziałem na kategorie, co do których zaistniało podejrzenie, że były dotknięte przemocą w rodzinie w latach 2018-2021

Rok	Kobiety	Mężczyźni	Małoletni	Razem
2018	6 452	1 168	1 194	8 814
2019	5 797	993	935	7 725
2020	4 262	719	711	5 692
2021	3 337	549	607	4 493

Zródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań z realizacji procedury "Niebieskie Karty" upublicznionych na stronie internetowej Komendy Głównej Policji

Przyjmując założenie, że osoba pokrzywdzona często długo utrzymuje w tajemnicy fakt doświadczania przemocy, w stosunku do osób ją stosujących (w momencie wszczęcia procedury NK) zastosowano kategorię badawczą pod nazwą osoby zatrzymane w wyniku podejrzenia o stosowanie przemocy. Zakres występowania tego problemu ilustruje tabela 5.

Tabela 5. Liczba osób zatrzymanych w województwie lubelskim, wobec których zaistniało podejrzenie, że stosowali przemoc w rodzinie

Rok	Kobiety	Mężczyźni	Małoletni	Razem
2018	23	701	3	727
2019	37	1 406	0	1 443
2020	71	2 201	4	2 276
2021	76	2 176	4	2 256

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań z realizacji procedury "Niebieskie Karty" upublicznionych na stronie internetowej Komendy Głównej Policji

W roku 2021 wśród zatrzymanych osób, wobec których zaistniało podejrzenie, że stosowali przemoc w rodzinie, prawie 60% było pod wpływem alkoholu i zostali doprowadzeni do wytrzeźwienia¹⁵.

4.4 Pomoc dla rodzin dotkniętych przemocą w rodzinie z powodu współistnienia problemu alkoholowego

Przemoc w rodzinie jest jednym z elementów działań podejmowanych przez gminę w ramach profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych. Gmina prowadzi także działania związane z integracją społeczną osób uzależnionych od alkoholu i jako pierwsza udziela rodzinom, w których występują problemy alkoholowe, pomocy psychospołecznej i prawnej, a w szczególności ochrony przed przemocą w rodzinie.

Pomoc ta jest udzielana w ramach działalności gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, która jest samodzielnym, społecznym lub społeczno-zawodowym kolegiальnym organem samorządu gminnego, wyspecjalizowanym w sprawach przeciwdziałania zjawisku alkoholizmu w gminie.

W rozwiązywanie tego dualnego problemu w województwie lubelskim zaangażowani byli członkowie gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych (1374 osoby w 2020 r.), którzy pracowali w 1 877 grupach roboczych ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Dane zawarte w **sprawozdaniach z działalności samorządów lokalnych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych PARPA-G1** wskazują na wieloaspektowy obraz zaangażowania i działań ukierunkowanych na profilaktykę i rozwiązywanie problemu przemocy w rodzinach alkoholowych.

Pierwszy z takich obrazów tworzony jest w oparciu o dane na temat kontaktów członków komisji, które mają na celu pomoc osobom doświadczającym przemocy. Zestawienie liczbowe w tym zakresie w odniesieniu do województwa lubelskiego zostało zamieszczone w tabeli 6.

¹⁵ Tamże.

Tabela 6. Liczba osób dotkniętych problemem przemocy w rodzinie, z którymi kontaktowali się członkowie gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych w latach 2017-2020

Lata	Rok 2017		Rok 2018		Rok 2019		Rok 2020	
Kategoria osób	Polska	Woj. Lubelskie	Polska	Woj. Lubelskie	Polska	Woj. Lubelskie	Polska	Woj. Lubelskie
Osoby doznające przemocy w rodzinie	35 932	2 129	32 464	1 857	31 382	2 001	26 156	1 493
Osoby stosujące przemoc w rodzinie	28 553	1 766	27 344	1 653	26 002	1 585	23 214	1 304
Świadkowie przemocy w rodzinie	10 111	586	9 552	637	8 088	582	6 670	529

Źródło: Opracowanie własne na podstawie rocznych sprawozdań z działalności samorządów lokalnych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych PARPA-G1

Rezultatem kontaktów członków gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych z osobami obciążonymi problemem przemocy w rodzinie jest ocena sytuacji psychologicznej osób doświadczających przemocy, zachowanie osób stosujących przemoc i wiedza świadków o charakterze przemocy. Na podstawie uzyskanych informacji formułowane były wnioski odnośnie konieczności podjęcia czynności pomocowych i administracyjnych wobec członków rodzin, w których dochodziło do przemocy. Rodzaje podjętych działań w gminach województwa lubelskiego zostały przedstawione w tabeli 7.

Tabela 7. Działania podejmowane przez gminną komisję rozwiązywania problemów alkoholowych wobec członków rodzin, w których dochodziło do przemocy w latach 2017-2020

Lata	Rok 2017		Rok 2018		Rok 2019		Rok 2020	
Wskaźnik	Polska	Woj. Lubelskie	Polska	Woj. Lubelskie	Polska	Woj. Lubelskie	Polska	Woj. Lubelskie
Uruchomienie procedury „Niebieskie Karty”	4 081	437	3 927	532	2 813	238	2 369	218
Zawiadomienie prokuratury i policji o podejrzeniu popełnienia przestępstwa znęcania się art. 207 kk	626	48	501	46	499	43	322	29
Zawiadomienie prokuratury i policji o podejrzeniu popełnienia innego przestępstwa z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej na	349	65	289	39	334	51	229	16

Lata	Rok 2017		Rok 2018		Rok 2019		Rok 2020	
Wskaźnik	Polska	Woj. Lubelskie	Polska	Woj. Lubelskie	Polska	Woj. Lubelskie	Polska	Woj. Lubelskie
szkodę osoby najbliższej								
Prowadzenie rozmowy interwencyjnej z osobą nadużywającą alkoholu w związku ze stosowaniem przez nią przemocy	21 388	1 213	21 250	1459	19 730	1 314	17 012	854
Motywowanie sprawcy przemocy do udziału w oddziaływaniach dla osób stosujących przemoc	15 565	765	14 464	895	15 487	731	13 012	560
Prowadzenie rozmowy z osobą doznającą przemocy w celu diagnozy jej sytuacji w rodzinie	19 764	1 167	20 346	1 392	19 104	1 327	15 446	925
Motywowanie dorosłych ofiar przemocy do zgłaszania się do miejsc specjalistycznej pomocy	18 916	1 159	18 417	1 275	17 428	1 130	14 301	800
Poinformowanie o lokalnej ofercie pomocy dla dzieci krzywdzonych	6 274	362	6 219	363	4 923	338	4 448	258
Powiadomienie sądu rodzinnego o sytuacji dziecka	863	101	884	74	719	66	661	18
Inne	7 438	195	1 543	79	1 149	150	837	34

Źródło: Opracowanie własne na podstawie rocznych sprawozdań z działalności samorządów lokalnych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych PARPA-G1

Analiza wartości wskaźników zamieszczonych w tabeli 7 wskazuje na szeroki zakres kompetencji pomocowych gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych wobec osób obciążonych problemem przemocy w rodzinie. Wśród zadań podejmowanych przez GKRPA wobec członków rodzin, w których dochodziło do przemocy w województwie lubelskim, w roku 2020 największa liczba działań dotyczyła:

1. prowadzenia rozmów z osobą doznającą przemocy w celu diagnozy jej sytuacji w rodzinie (925),

2. prowadzenia rozmów interwencyjnych z osobą nadużywającą alkoholu w związku ze stosowaniem przez nią przemocy (854),
3. motywowania dorosłych osób doświadczających przemocy do zgłaszania się do miejsc specjalistycznej pomocy (800),

zaś najmniejsza liczba działań odnosiła się do:

1. zawiadamiania prokuratury i policji o podejrzeniu popełnienia innego przestępstwa z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej na szkodę osoby najbliższej (16),
2. powiadomienia sądu rodzinnego o sytuacji dziecka (18),
3. zawiadomienia prokuratury i policji o podejrzeniu popełnienia przestępstwa znęcania się art. 207 kk (29).

Skuteczność pomocy udzielanej osobom doświadczającym przemocy w rodzinie z powodu istnienia problemu alkoholowego zależy od dostępności i funkcjonowania infrastruktury pomocowej o charakterze informacyjnym, terapeutycznym, rehabilitacyjnym, psychospołecznym i prawnym. Taką rolę spełniało **97 punktów konsultacyjnych**. Jednymi z ważniejszych zadań są:

- rozpoznanie zjawiska przemocy domowej, udzielenie stosownego wsparcia i informacji o możliwościach uzyskania pomocy,
- powstrzymanie przemocy, inicjowanie interwencji w przypadku diagnozy przemocy domowej.

W roku 2020, w ww. punktach klientami było:

- 1037 osób doznających przemocy w rodzinie, którym udzielono 2 158 porad,
- 598 osób stosujących przemoc w rodzinie, którym udzielono 1 054 porady.

Kolejne rodzaje infrastruktury pomocowej dostępnej w obszarze przeciwdziałania przemocy ilustruje tabela 8.

Tabela 8. Instytucje i grupy działające w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinach w latach 2017-2020 w województwie lubelskim

Lata	Rok 2017		Rok 2018		Rok 2019		Rok 2020	
Wskaźnik	Polska	Woj. Lubelskie	Polska	Woj. Lubelskie	Polska	Woj. Lubelskie	Polska	Woj. Lubelskie
Punkty konsultacyjne udzielające pomocy/porad dla ofiar przemocy w rodzinie	1 557	98	1 533	101	1 525	98	1 598	97
Telefony zaufania dla ofiar przemocy w rodzinie	335	19	299	17	279	14	311	12
Schroniska/	97	8	83	5	75	5	79	4

Lata	Rok 2017		Rok 2018		Rok 2019		Rok 2020	
Wskaźnik	Polska	Woj. Lubelskie	Polska	Woj. Lubelskie	Polska	Woj. Lubelskie	Polska	Woj. Lubelskie
hostele dla ofiar przemocy w rodzinie								
Ośrodki interwencji kryzysowej	162	14	142	12	141	13	146	12
Ośrodki wsparcia	94	6	71	7	90	8	70	4
Grupy wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie	668	26	813	55	1 006	24	606	12
Grupy terapeutyczne dla ofiar przemocy w rodzinie	354	36	1 498	39	1 150	71	1 354	41
Grupy robocze ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie	99 529	6 139	100 886	6 329	112 438	6 884	105 517	5 830
Programy oddziaływań adresowanych do osób stosujących przemoc w rodzinie	471	26	365	23	307	29	272	20
Placówki pomocy dzieciom - ofiarom przemocy w rodzinie	120	2	69	1	115	0	96	0
Inne	667	19	745	17	827	15	800	12

Źródło: Opracowanie własne na podstawie rocznych sprawozdań z działalności samorządów lokalnych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych PARPA-G1

Analizując dane zawarte w powyższej tabeli możemy stwierdzić, że w województwie lubelskim, w każdej kategorii wskaźnika odnotowano w roku 2020 zmniejszenie się liczby instytucji i rozwiązań programowych ukierunkowanych na przeciwdziałanie przemocy w rodzinie w stosunku do roku 2019. Charakterystycznym zjawiskiem w roku 2020 jest mniejsza liczba grup wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie (12), mniejsza liczba ośrodków wsparcia (4) oraz mniejsza liczba grup terapeutycznych dla ofiar przemocy w rodzinie (41), co może wynikać z panującej epidemii wirusa SARS-CoV-2.

Jeden z ocenianych wskaźników pod nazwą „placówki pomocy dzieciom - ofiarom przemocy w rodzinie” wykazał wartość zerową, co można interpretować, że w gminach województwa lubelskiego nie prowadzono sprofilowanej placówki wsparcia dzieci będących ofiarami przemocy w rodzinie.

W rzeczywistości samorządy gminne i powiatowe w myśl ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej prowadzą **dzienne placówki wsparcia**, w których mogą przebywać dzieci z rodzin z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi. A do takich można zaliczyć dzieci z rodzin doświadczających przemocy w rodzinie.

Na terenie województwa lubelskiego funkcjonowało 67 dziennych placówek wsparcia, z tego 9 z nich prowadziły jednostki samorządu terytorialnego, a zdecydowana większość (58)

była prowadzona przez inne podmioty¹⁶. Liczba dzieci korzystających z tych placówek w 2020 r. wynosiła 1 554 osoby (o 38 więcej niż rok wcześniej).

W 2021 r. liczba tych placówek wyniosła 59, z czego 11 było prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego. Placówki te dysponowały 1 473 miejscami.

W systemie realizacji gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych istotnym czynnikiem skuteczności działań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie było posiadanie środków finansowych na pokrycie wydatków związanych z realizacją różnych form wsparcia i pomocy. Zestawienie wydatków poniesionych na przeciwdziałanie przemocy w rodzinie w latach 2017-2020 przedstawiono w tabeli 9.

Tabela 9. Wydatki poniesione w ramach gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych na działania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie w latach 2017-2020

Rok	Wysokość środków finansowych
2017 – Ogółem w Polsce	34 118 612,33 zł
2017 – W województwie lubelskim	1 280 711,44 zł
2018 – Ogółem w Polsce	35 125 103,02 zł
2018 – W województwie lubelskim	1 140 074,67 zł
2019 – Ogółem w Polsce	37 349 060,44 zł
2019 – W województwie lubelskim	1 161 100,04 zł
2020 – Ogółem w Polsce	35 458 707,98 zł
2020 – W województwie lubelskim	1 109 193,99 zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie rocznych sprawozdań z działalności samorządów lokalnych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych PARPA-G1

W świetle przedstawionych danych wynika, że w latach 2017-2020 wysokość środków finansowych przeznaczonych w ramach gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych na działania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie wyniosła ogółem **142 051 483,77 zł**, z czego **4 691 080,14 zł** wydatkowano w województwie lubelskim. W województwie lubelskim najwięcej środków przeznaczono na niniejsze działania w roku 2017, tj. **1 280 711,44 zł**.

¹⁶ Dane o liczbie dziennych placówek wsparcia pochodzą z rejestru Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie, stan na 1 kwietnia 2020 r.

4.5 Wsparcie dla rodzin dotkniętych przemocą w rodzinie w systemie pomocy społecznej

4.5.1. Poziom gminy

Procedura „Niebieskie Karty”

Istotną rolę w reagowaniu na zjawisko przemocy w rodzinie odgrywają gminne i powiatowe jednostki pomocy społecznej oferujące wsparcie na podstawie przypisanych im kompetencji. Na poziomie gminy, która jest najbliższym problemowi przemocy w rodzinie, podstawowe zadania realizują pracownicy ośrodka pomocy społecznej/centrum usług społecznych, którzy są zaangażowani w monitorowanie tego problemu w ramach posiadanego uprawnienia do realizacji procedury „Niebieskie Karty”. Zakres rezultatów ich pracy zamieszczono w tabeli 10.

Tabela 10. Procedura „Niebieskie Karty” - liczba interwencji oraz reakcji właściwych służb na stosowanie przemocy w rodzinie – działania jednostek organizacyjnych pomocy społecznej z terenu województwa lubelskiego w latach 2018-2020

Rodzaj działania	Wskaźnik	2018	2019	2020
Stosowanie procedury "Niebieskie Karty" przez uprawnione podmioty	Liczba sporządzonych formularzy "Niebieskich Kart - A" przez pracowników socjalnych wszczynających procedurę	604	771	534
	Liczba sporządzonych formularzy "Niebieskich Kart - C" przez członków zespołu interdyscyplinarnego/grupy robocze	4 802	4 623	3 603
	Liczba sporządzonych formularzy "Niebieskich Kart - D" przez członków zespołu interdyscyplinarnego/grupy robocze	3 540	3 549	2 573
	Liczba rodzin objętych procedurą "Niebieskie Karty"	8 617	8 013	6 505
	Liczba rodzin wobec których wszczęto procedurę "Niebieskie Karty" w okresie sprawozdawczym	5 966	5 474	4 426
	Liczba zakończonych procedur Niebieskie Karty w przypadku:			
	ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy	3 852	3 935	3 142
	rozstrzygnięcia o braku zasadności podejmowania działań	2 013	1 745	1 377

Zródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdania z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za okres I-XII 2018/2019/2020 r. w Województwie Lubelskim – Centralna Aplikacja Statystyczna

Spośród działań jednostek organizacyjnych pomocy społecznej z terenu województwa lubelskiego w latach 2018-2020 w zakresie stosowania procedury "Niebieskie Karty", najwięcej formularzy "Niebieskich Kart - A" pracownicy socjalni sporządzili w roku 2019 (771).

Generalnie, w roku 2020 odnotowano zmniejszenie się wartości wszystkich wskaźników wynikających z wszczęcia procedury „Niebieskie Karty” w działaniach jednostek pomocy społecznej. Celem liczbowego zobrazowania wszczętych procedur NK przez wszystkie podmioty w 2020 r. w tym miejscu warto wymienić, że przedstawiało się ono w następujący sposób:

- policja – 4 815,
- pracownicy socjalni – 534,
- gminna komisja rozwiązywania problemów alkoholowych – 218,
- służba zdrowia – 67,
- oświata – brak danych (w latach poprzednich liczba ta oscylowała w granicach 50).

W roku 2021 realizację procedury „Niebieskie Karty” przez uprawnione podmioty ilustruje tabela 11.

Tabela 11. Realizacja procedury „Niebieskie Karty” przez uprawnione podmioty w roku 2021

Rodzaj działania	Wskaźnik		2021
Realizacja procedury "Niebieskie Karty" przez uprawnione podmioty	Liczba wszczętych w roku 2021 procedur "Niebieska Karta" tj. liczba sporządzonych formularzy „Niebieska Karta-A” przez przedstawicieli poszczególnych podmiotów wszczynających procedurę		4 442
	Liczba rodzin objętych w danym roku działaniami w ramach procedury „Niebieska Karta”	ogółem	5 864*
		w tym ze względu na problem przemocy psychicznej	5 099
		w tym ze względu na problem przemocy fizycznej	3 747
		w tym ze względu na problem przemocy seksualnej	168
	Liczba osób w rodzinach objętych w danym roku działaniami w ramach procedury „Niebieska Karta”		15 253
	Liczba osób doświadczających przemocy w rodzinie, objętych w danym roku działaniami w ramach procedury „Niebieska Karta”.	ogółem:	10 411
		w tym kobiety	5 298
		w tym mężczyźni	1 815
		w tym dzieci	3 298

Zródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdania z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w rodzinie za okres I-XII 2021 r. w województwie Lubelskim – Centralna Aplikacja Statystyczna

* w jednej rodzinie mogło dochodzić do więcej niż jednej formy przemocy

Świadczenia pomocy społecznej

Jednym z mierników stopnia zaangażowania służb pomocy społecznej w realizację wsparcia dla rodzin, w których obecny jest problem przemocy w rodzinie jest liczba rodzin korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tego tytułu. Poniższe dane obrazują liczbę rodzin korzystających z pomocy w poszczególnych latach z tytułu ustawy o pomocy społecznej:

- w roku 2017 r. – 1 359 rodzin;
- w roku 2018 r. – 886 rodzin;
- w roku 2019 r. – 781 rodzin;
- w roku 2020 r. – 693 rodzin¹⁷.

Z przedstawionych danych wynika, że na przestrzeni lat 2017-2020 systematycznie zmniejszała się w województwie lubelskim liczba rodzin z problemem przemocy korzystających ze świadczeń udzielanych przez ośrodki pomocy społecznej/centra usług społecznych.

Profilaktyka przemocy w rodzinie

Była ona ukierunkowana na ochronę dzieci i osób słabszych, w tym osób starszych i z niepełnosprawnością poprzez edukowanie rodziców i innych osób dorosłych w celu nabycia umiejętności oraz kompetencji społecznych i rodzicielskich, które pozwolą budować alternatywne wobec przemocy relacje rodzinne i stosować asertywne metody wychowawcze.

Pierwsze działanie to udzielanie rodzinom specjalistycznej pomocy zwłaszcza w zakresie promowania i wdrażania prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci. Programy te miały charakter osłonowy. W roku 2020 zrealizowano 14 programów, w których uczestnikami były 35 502 osoby. W roku 2021 nie podjęto realizacji takich programów¹⁸.

Drugie działanie to edukowanie rodziców pod kątem wzmocnienia opiekuńczych i wychowawczych, alternatywnych wobec stosowania przemocy metod i kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie oraz w stosunku do grup ryzyka, np. małoletnich w ciąży. Działania te prowadzone były przez gminy w 215 placówkach, które zrealizowały 68 programów edukacyjnych dla 1 223 osób (743 kobiety i 480 mężczyzn)¹⁹.

W roku 2021 działania profilaktyczne prowadzono w 148 placówkach, które zrealizowały 50 programów o charakterze edukacyjnym dla 1 216 osób (827 kobiet i 389 mężczyzn)²⁰.

¹⁷ Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2017/2018/2019/2020 rok, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie [Oceny zasobów pomocy społecznej](#) (odczyt: 25.02.2022 r.)

¹⁸ Sprawozdanie z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za okres I-XII 2020/2021 r., Centralna Aplikacja Statystyczna

¹⁹ Sprawozdanie z realizacji Krajowego... okres I-XII 2020 r., Centralna Aplikacja Statystyczna.

²⁰ Sprawozdanie z realizacji Krajowego... za okres I-XII 2021 r., Centralna Aplikacja Statystyczna.

Zespół interdyscyplinarny

Podstawowe działanie na rzecz zahamowania przemocy w rodzinie podejmuje gmina w ramach działalności **zespołu interdyscyplinarnego**. Zadaniem Zespołu jest uruchomienie zintegrowanego oddziaływania na rodzinę i budowanie dla niej sieci wsparcia oraz wspomaganie dzieci poprzez wyposażanie rodziców w umiejętności związane z prawidłowym pełnieniem roli rodzica i członka rodziny.

W roku 2020, w gminach województwa lubelskiego funkcjonowało **213** zespołów interdyscyplinarnych, które objęły swoją pomocą **18 253** osoby w **6 430 rodzinach**. Zespoły odbyły **1 165** posiedzeń²¹. W roku 2021 funkcjonowała taka sama liczba zespołów interdyscyplinarnych jak w roku 2020. Zespoły odbyły 1 197 spotkań, które objęły swoją pomocą 15 253 osoby z 5 864 rodzin²².

W indywidualnych przypadkach zespół interdyscyplinarny tworzył **grupy robocze**. Skład grupy roboczej nie różnił się znacząco od składu Zespołu i pracę w grupie podejmowali przedstawiciele: jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, policji, oświaty, ochrony zdrowia, jak również kuratorzy sądowi, przedstawiciele innych podmiotów, specjaliści w dziedzinie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

W 2020 r. na terenie województwa lubelskiego utworzono **4 103** grup roboczych, które odbyły **2 468** posiedzeń. Grupy robocze pracowały z **16 897** osobami i objęły pomocą **5 971** rodzin²³. W roku 2021 funkcjonowało 4 731 grup roboczych, które odbyły 12 185 spotkań²⁴.

Punkt konsultacyjny

W ramach realizacji zadań z zakresu pomocy i wsparcia osobom dotkniętym przemocą w rodzinie przy ośrodkach pomocy społecznej/centrach usług społecznych organizowane są punkty konsultacyjne.

W roku 2020 były one prowadzone na terenie 7 gmin. Z ich usług skorzystało 395 osób, w tym 271 kobiet, 71 mężczyzn i 53 dzieci. W tej grupie poszkodowanych, 19 osób to osoby z niepełnosprawnościami²⁵.

Z kolei w roku 2021 **punkty konsultacyjne** prowadzone były na terenie 6 gmin. Z ich usług skorzystało 513 osób, w tym 458 kobiet, 53 mężczyzn i 2 dzieci. W tej grupie poszkodowanych nie było osób z niepełnosprawnościami²⁶.

Punkty konsultacyjne oferowały wsparcie specjalistów z zakresu psychologii, prawa, pracy socjalnej w formie konsultacji psychologicznych i prawnych, wsparcia psychologicznego,

²¹ Sprawozdanie z realizacji Krajowego... za okres I-XII 2020 r., Centralna Aplikacja Statystyczna.

²² Sprawozdanie z realizacji Krajowego... za okres I-XII 2021 r., Centralna Aplikacja Statystyczna.

²³ Sprawozdanie z realizacji Krajowego... za okres I-XII 2020 r., Centralna Aplikacja Statystyczna.

²⁴ Sprawozdanie z realizacji Krajowego... za okres I-XII 2021 r., Centralna Aplikacja Statystyczna.

²⁵ Sprawozdanie z realizacji Krajowego... za okres I-XII 2020 r., Centralna Aplikacja Statystyczna.

²⁶ Sprawozdanie z realizacji Krajowego... za okres I-XII 2021 r., Centralna Aplikacja Statystyczna.

poradnictwa socjalnego oraz ogólnych informacji na temat zjawiska przemocy domowej i rodzaju placówek udzielających pomocy osobom krzywdzonym.

4.5.2. Poziom powiatu

Na poziomie powiatu rozwiązywanie problemu przemocy w rodzinie zorganizowane jest na zapewnieniu pomocy instytucjonalnej dla osób doznających przemocy oraz dla osób stosujących przemoc. W myśl ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej do zadań własnych powiatu należy prowadzenie specjalistycznego poradnictwa i prowadzenie ośrodków interwencji kryzysowej, które zaliczane są do grupy świadczeń pomocy społecznej o charakterze niefinansowym.

Drugim aktem prawa jest ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, która nałożyła na powiat takie zadania jak:

- zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia,
- zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej,
- tworzenie i prowadzenie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie,
- opracowywanie i realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

Ośrodek interwencji kryzysowej

Interwencja kryzysowa stanowi zespół interdyscyplinarnych działań podejmowanych na rzecz osób i rodzin będących w stanie kryzysu. „Celem interwencji kryzysowej jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu zapobieganie przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej”²⁷.

Interwencja kryzysowa nie **jest sama w sobie terapią, a jej istota** zastosowania odnosi się do uruchomienia różnych form oddziaływania i zaangażowania tych elementów otoczenia, które mogą mieć najlepszy wpływ na osobę w kryzysie związanym z doświadczaniem sytuacji przemocowych (wsparcie społeczne, odwołanie się do osobistej sieci wsparcia osoby, uruchomienie osób mogących świadczyć pomoc w kryzysie, zorganizowanie pomocy instytucjonalnej).

Prowadzenie ośrodków interwencji kryzysowej (OIK) należy do zadań własnych powiatu. W roku 2020 na terenie województwa lubelskiego funkcjonowało 13 takich placówek, z tego 11 z miejscami całodobowymi. Z usług tych placówek skorzystały 803 osoby dotknięte przemocą

²⁷ Art. 47 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej.

w rodzinie, w tym 620 kobiet, 102 mężczyzn, 81 dzieci. Ze wsparcia ośrodków interwencji kryzysowej posiadających miejsca całodobowe skorzystało 45 osób, w tym 20 kobiet, jeden mężczyzna i 24 dzieci²⁸.

Analiza danych za rok 2021 wskazuje, że na terenie województwa lubelskiego działalność prowadziło 10 ośrodków interwencji kryzysowej, w tym 9 ośrodków interwencji kryzysowej z miejscami całodobowymi. Ogółem z usług tych jednostek skorzystało 749 osób. Wśród osób dotkniętych przemocą w rodzinie korzystających z usług OIK były 583 kobiety, 101 mężczyzn i 47 dzieci. Z miejsc całodobowych skorzystało 45 osób, w tym 16 kobiet, 1 mężczyzna, 28 dzieci²⁹.

Punkt interwencji kryzysowej

Punkt interwencji kryzysowej to miejsce realizacji zadania z zakresu interwencji kryzysowej organizowane przez niektóre samorządy. Mają one charakter pomocniczy w stosunku do docelowej i najbardziej pożądanej formy świadczenia usług, jakim jest ośrodek interwencji kryzysowej. ustawa o pomocy społecznej (art. 6 pkt 5) nie zalicza punktów interwencji kryzysowej do katalogu jednostek organizacyjnych pomocy społecznej. W roku 2020 na terenie województwa lubelskiego funkcjonował 1 punkt interwencji kryzysowej. Z jego usług skorzystały 104 osoby, w tym 61 kobiet, 32 mężczyzn i 11 dzieci³⁰. W roku 2021 działały już 2 punkty (powiat puławski i opolski), z których usług skorzystało 116 osób, w tym 78 kobiet, 25 mężczyzn i 13 dzieci³¹.

Oddziaływania korekcyjno-edukacyjne

Działania skierowane do osób stosujących przemoc w rodzinie są prowadzone w formie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych. Ich idea wywodzi się z przekonania, że z uwagi na fakt, że zachowania przemocowe w rodzinie są wyuczone i przejmowane z pokolenia na pokolenie, istnieje możliwość korekty takich zachowań, połączonej z edukacją, niezbędną do uświadomienia osobie stosującej przemoc, że zachowania takie mają w istocie charakter przemocy wobec osoby najbliższej. Prowadzenie ww. oddziaływań należy do zadań z zakresu administracji rządowej realizowanej przez powiat. W województwie lubelskim nie wszystkie powiaty realizują to zadanie. Pomimo zapewnionych środków, barierą jest brak osób zainteresowanych realizacją takich działań oraz mała liczba osób kierowanych na tego typu zajęcia w powiatach, które nie realizują takich oddziaływań.

Efektywność realizacji powyższego zadania w latach 2018-2021 ilustruje wykres 1.

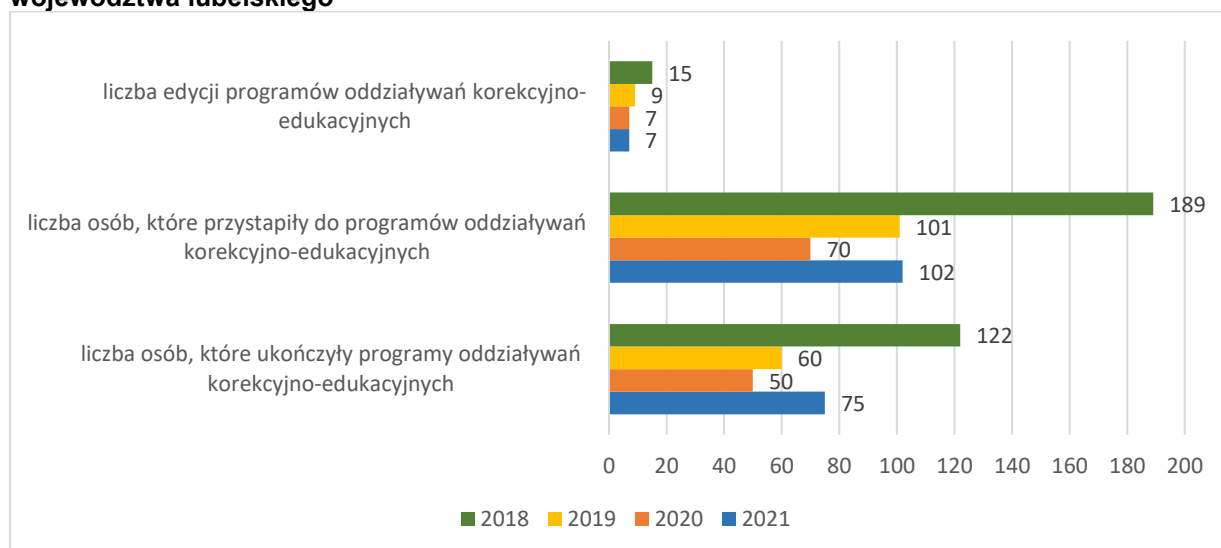
²⁸ Sprawozdanie z realizacji Krajowego... za okres I-XII 2020 r., Centralna Aplikacja Statystyczna.

²⁹ Sprawozdanie z realizacji Krajowego... za okres I-XII 2021 r., Centralna Aplikacja Statystyczna.

³⁰ Sprawozdanie z realizacji Krajowego... za okres I-XII 2020 r., Centralna Aplikacja Statystyczna.

³¹ Sprawozdanie z realizacji Krajowego...za okres I-XII 2021 r., Centralna Aplikacja Statystyczna.

Wykres 1. Opracowanie i realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie w warunkach wolnościowych w latach 2018-2021 w powiatach województwa lubelskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdania z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za okres I-XII 2018/2019/2020/2021 r. w Województwie Lubelskim – Centralna Aplikacja Statystyczna

Najwięcej osób przystąpiło do udziału w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych w roku 2018, co wynikało z dużej liczby kolejnych edycji programów (15).

W roku 2021, analogicznie jak w roku poprzednim, realizowano siedem edycji programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych. Do udziału przystąpiły 102 osoby, z tego 10 kobiet i 92 mężczyzn. Program ukończyło 75 osób, z tego 67 mężczyzn i 8 kobiet. Ważnym miernikiem skuteczności oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych jest liczba osób stosujących przemoc w rodzinie, które powróciły do zachowań przemocowych. W roku 2021 liczba takich osób wyniosła 6, a byli to wyłącznie mężczyźni. W świetle przedstawionych danych można mówić o wysokiej skuteczności realizacji tego działania³².

Specjalistyczne ośrodki wsparcia

Tworzenie i prowadzenie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie jest zadaniem z zakresu administracji rządowej realizowanym przez powiat³³.

W specjalistycznych ośrodkach wsparcia, obok zapewnienia podstawowych potrzeb, osoby doznające przemocy w rodzinie, otrzymują profesjonalne wsparcie medyczne, socjalne, psychologiczne oraz prawne. Ośrodki te funkcjonują w oparciu o standardy zawarte w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących

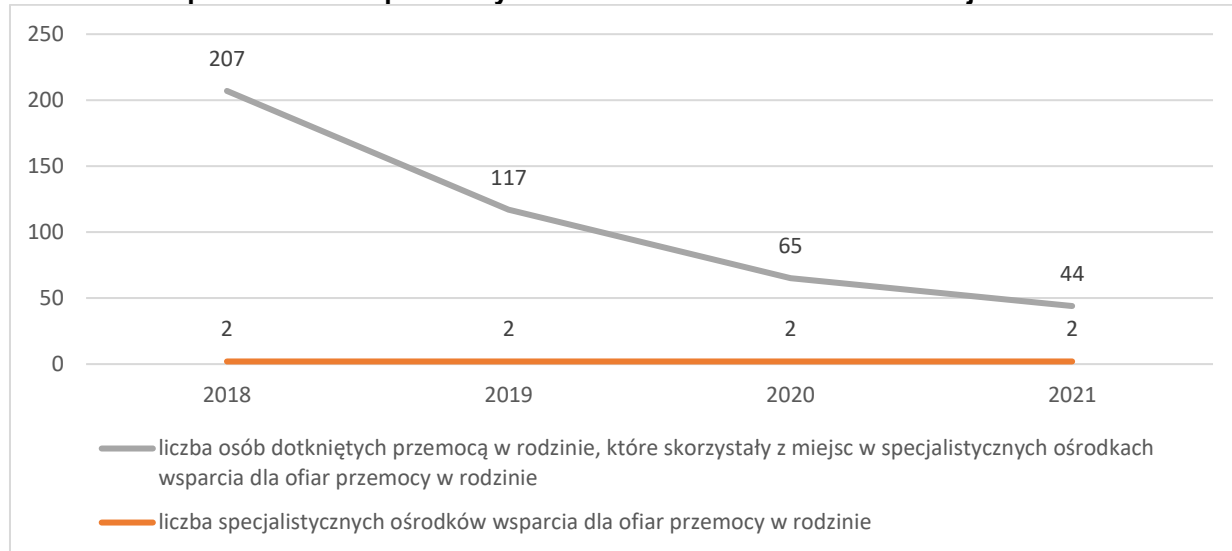
³² Tamże.

³³ Art. 6 ust. 4 pkt 1 Ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2021 r. poz. 1249).

przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne (Dz. U. 2011 Nr 50 poz. 259).

Priorytetowym zadaniem specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie jest zapewnienie bezpieczeństwa i udzielenie profesjonalnej pomocy i wsparcia³⁴. Zaobserwowane tendencje ilustruje wykres 2.

Wykres 2. Zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie w latach 2018-2021 w województwie lubelskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdania z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za okres I-XII 2018/2019/2020 r. w Województwie Lubelskim – Centralna Aplikacja Statystyczna

W latach 2018-2021 na terenie województwa lubelskiego działały stale dwa specjalistyczne ośrodki wsparcia:

1. Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Tyszowcach, powiat tomaszowski.
2. Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Lublinie.

Z oferty pomocowej tych ośrodków skorzystała następująca liczba osób:

- w roku 2018 – 207 osób,
- w roku 2019 – 117 osób,
- w roku 2020 – 65 osób (27 kobiet i 38 dzieci),
- w roku 2021 – 44 osoby (19 kobiet, 1 mężczyzna, 24 dzieci)³⁵.

³⁴ Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej. Sprawozdanie z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 za okres od dnia 1 stycznia do dnia 31 grudnia 2020 r., Warszawa 2021 r.

³⁵ Sprawozdanie z realizacji Krajowego... za okres I-XII 2018/2019/2020/2021 r., Centralna Aplikacja Statystyczna.

4.5.3. Poziom gminy i powiatu

Programy psychologiczno-terapeutyczne

Osoby stosujące przemoc w rodzinie, dla których uczestnictwo w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych okazało się być niewystarczające, zostały objęte inną formą oddziaływań naprawczych są programy psychologiczno-terapeutyczne.

Treści tych programów, oprócz oddziaływań edukacyjnych, obejmują również praktyczne ćwiczenia dostarczające korekcyjnych doświadczeń osobistych zmieniających zachowania i postawy związane z przemocą oraz rozwijające umiejętności samokontroli³⁶. Szczegółowe dane w tym zakresie prezentuje tabela 12.

Tabela 12. Opracowanie i realizacja programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie zmierzających do zmiany wzorców zachowań w latach 2018-2020 w gminach i powiatach województwa lubelskiego

Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny	2018 rok	2019 rok	2020 rok
Liczba programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie	Powiaty	4	2	4
	Gminy	4	2	3
Liczba osób, które przystąpiły do programów psychologiczno-terapeutycznych	Powiaty	22	0	17
	Gminy	33	29	31
Liczba osób, które ukończyły programy psychologiczno-terapeutyczne	Powiaty	21	0	10
	Gminy	31	29	31

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdania z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za okres I-XII 2018/2019/2020 r. w Województwie Lubelskim – Centralna Aplikacja Statystyczna

Na przestrzeni lat 2018-2020, zarówno w gminach, jak i powiatach województwa lubelskiego, liczba opracowanych i realizowanych programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie utrzymywała się na podobnym poziomie. Biorąc pod uwagę fakt, że miarą skuteczności realizacji tych programów jest liczba osób, które je ukończyły, można przyjąć stwierdzenie, że w 2018 r. zarówno w gminach, jak i powiatach programy ukończyło ponad 90% osób, które do nich przystąpiły. Z kolei w roku 2021, do udziału w tych programach przystąpiło 26 osób. Program ukończyło 18 osób.

³⁶ Sprawozdanie z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2019 r., Warszawa 2020.

Grupy terapeutyczne i grupy wsparcia

W systemie działań związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie szczególną uwagę zwraca się na poprawę sytuacji społecznej osób doświadczających przemocy. Jednym z wielu instrumentów pomocy osobom krzywdzonym są programy pomocy psychologicznej i psychoterapii dla osób doświadczających przemocy domowej. Programy realizowane są w ramach tworzonych grup terapeutycznych i grup wsparcia, co ilustruje tabela 13.

Tabela 13. Opracowanie i realizacja programów terapeutycznych i pomocy psychologicznej dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie w latach 2018-2020 w gminach i powiatach województwa lubelskiego

Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny	2018 rok	2019 rok	2020 rok
Liczba programów terapeutycznych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	Powiaty	4	5	6
	Gminy	7	11	8
Liczba uczestniczących w programie terapeutycznym osób dotkniętych przemocą w rodzinie	Powiaty	123	87	147
	Gminy	62	263	275
Liczba grup terapeutycznych	Powiaty	26	18	13
	Gminy	5	7	10
Liczba grup wsparcia	Powiaty	51	42	33
	Gminy	6	7	5

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdania z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za okres I-XII 2018/2019/2020 r. w Województwie Lubelskim – Centralna Aplikacja Statystyczna

W gminach i powiatach województwa lubelskiego w roku 2020 opracowano i realizowano łącznie 14 programów terapeutycznych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie, w których uczestniczyło 422 osoby. W powiatach województwa lubelskiego od 2018 do 2020 r. spadała liczba grup wsparcia oraz liczba grup terapeutycznych.

W roku 2021 liczba programów terapeutycznych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie wyniosła 33. W programach tych uczestniczyło 768 osób. Dla tych osób zorganizowano 15 grup terapeutycznych oraz 23 grupy wsparcia³⁷.

Inne placówki świadczące specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie

Na poziomie gminy i powiatu organizowane były inne placówki oferujące specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie. Zakres tej pomocy dotyczył spraw o charakterze interwencyjnym, terapeutyczno-wspomagającym, potrzeb bytowych. W latach

³⁷ Sprawozdanie z realizacji Krajowego... za okres I-XII 2021 r., Centralna Aplikacja Statystyczna.

2020-2021 na terenie województwa funkcjonowało 11 takich placówek w części prowadzonych przez organizacje pozarządowe³⁸.

W roku 2020 z usług tych placówek skorzystało 970 osób, w tym: 726 kobiet, 112 mężczyzn, 132 dzieci. Z kolei w roku 2021 w placówkach tych pomoc uzyskało 237 osób, w tym: 146 kobiet, 30 mężczyzn, 61 dzieci³⁹.

Instytucje publiczne

Osoby dotknięte przemocą w rodzinie miały możliwość, a w zasadzie były ukierunkowane przez grupy robocze na uzyskanie wsparcia ze strony licznych instytucji publicznych. Ich rolą było udzielenie pomocy w zakresie realizowanych zadań oraz posiadanych zasobów własnych. Zakres udzielanej pomocy dotyczył poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego, oferowanego przez gminne i powiatowe zakłady opieki zdrowotnej, powiatowe urzędy pracy, poradnie rodzinne, ośrodki interwencji kryzysowej, poradnie psychologiczno-pedagogiczne. Pomoc udzielana była na poziomie gminy oraz na poziomie powiatu. Jej zakres przedstawia tabela 14.

Tabela 14. Realizacja przez instytucje publiczne zajmujące się pomocą osobom dotkniętym przemocą w rodzinie pomocy w formie poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego w latach 2018-2020 w województwie lubelskim

Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny/rodzaj poradnictwa		2018 rok	2019 rok	2020 rok
Liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie	Powiaty		4 877	5 193	2 440
	Gminy		11 288	10 723	8 210
Liczba osób objętych pomocą w formie poradnictwa	medycznego	Powiaty	138	156	66
		Gminy	341	432	227
	prawnego	Powiaty	669	785	517
		Gminy	1 433	1 906	1 146
	psychologicznego	Powiaty	1 724	2 100	885
		Gminy	2 232	2 124	1 932
	socjalnego	Powiaty	1 844	2 181	462
		Gminy	6 213	5 905	4 712
	zawodowego i rodzinnego	Powiaty	621	1 041	359
		Gminy	1 308	1 513	1 306

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdania z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za okres I-XII 2018/2019/2020 r. w Województwie Lubelskim – Centralna Aplikacja Statystyczna

W roku 2021, spośród 10 057 osób dotkniętych przemocą w rodzinie, z wymienianych w tabeli 14. rodzajów poradnictwa skorzystało 9 413 osób⁴⁰.

³⁸ Sprawozdanie z realizacji Krajowego... za okres I-XII 2020/2021 r., Centralna Aplikacja Statystyczna.

³⁹ Tamże.

⁴⁰ Sprawozdanie z realizacji Krajowego... za okres I-XII 2021 r., Centralna Aplikacja Statystyczna.

Nowością w roku 2021 była możliwość korzystania z porad za pośrednictwem środków komunikowania się na odległość. Z tego sposobu poradnictwa skorzystało 2 635 osób, a wśród nich: 2 165 kobiet, 435 mężczyzn, 35 dzieci⁴¹.

Analizując potrzeby w zakresie wsparcia osób doznających przemocy poszczególne jej rodzaje zostały przedstawione w poniższym zestawieniu:

- poradnictwo socjalne – 5 462 osoby,
- poradnictwo psychologiczne – 3 977 osób,
- poradnictwo prawne – 1 731 osób,
- poradnictwo zawodowe i rodzinne – 1 173 osoby,
- poradnictwo pedagogiczne - 908 osób,
- poradnictwo medyczne – 213 osób.

4.5.4. Poziom województwa

Nadzór i kontrola nad realizacją zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Wojewoda Lubelski każdego roku przekazuje do Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej sprawozdanie z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie zawierające informacje o zadaniach z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego i jednostki organizacyjne pomocy społecznej. Na potrzeby niniejszego dokumentu analizie poddano wyniki jego nadzoru i kontroli, którymi są niżej wymienione raporty opracowane na podstawie zapisów zawartych w Krajowym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie:

- Raport z monitorowania zjawiska przemocy w rodzinie w województwie lubelskim za 2019 rok,
- Raport dotyczący monitoringu (diagnoza i ewaluacja) zjawiska przemocy w rodzinie na terenie województwa za 2020 rok,
- Raport i analiza czynników sprzyjających i utrudniających skuteczną pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, który został opracowany na podstawie analizy raportów czynników sprzyjających i utrudniających skuteczną pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, które zostały przesłanych przez poszczególne gminy i powiaty z terenu województwa lubelskiego do Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie.

Jak wynika z dokonanej analizy, występuje wiele czynników sprzyjających i ułatwiających skuteczną pomoc osobom doświadczającym przemocy w rodzinie. Jednocześnie wiele elementów tę skuteczną pomoc ogranicza. Dogłębna analiza potrzeb

⁴¹ Tamże.

i celów powinna służyć poszukiwaniu nowych rozwiązań, których efekt będzie przyczyniał się do polepszenia standardów pracy w zakresie niesienia pomocy osobom uwięzionym w przemoc.

Współpraca Samorządu Województwa Lubelskiego z organizacjami pozarządowymi

Organy administracji rządowej i samorządowej współdziałają z organizacjami pozarządowymi oraz kościołami i związkami wyznaniowymi w zakresie udzielania pomocy osobom dotkniętym przemocą, oddziaływania na osoby stosujące przemoc oraz podnoszenia świadomości społecznej na temat przyczyn i skutków przemocy w rodzinie.

Istotnym partnerem Samorządu Województwa Lubelskiego w ww. zakresie są organizacje pozarządowe. Pomoc ta realizowana jest w oparciu o ustawę o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 29 lipca 2005 r. Ma ona charakter komplementarny wobec Ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, która łączy zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie z przeciwdziałaniem alkoholizmowi.

Współpracę z organizacjami pozarządowymi realizował Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie w oparciu o roczne programy współpracy samorządu województwa lubelskiego z organizacjami pozarządowymi w sferze zadań publicznych wynikających z art. 4 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie m.in. pod nazwą: „przeciwdziałanie uzależnieniom i patologiom społecznym”.

Konkretna współpraca była rezultatem zawartych umów i przekazanych środków finansowych na realizację w latach 2017-2020 m.in. takich podzadań jak „Wspieranie programów i/lub pomocy psychologicznej i/lub terapeutycznej i/lub samopomocy w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinach alkoholowych” oraz na realizację w roku 2021 podzadania pod nazwą „Wspieranie profesjonalnych działań pomocowych dla osób doświadczających przemocy w rodzinach alkoholowych oraz działań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie w związku z używaniem alkoholu” w ramach zadania „Profilaktyka i rozwiązywanie problemów alkoholowych”. Rezultaty tej współpracy w latach 2017-2021 zostały przedstawione w tabeli 15.

Tabela 15. Rezultaty współpracy z organizacjami pozarządowymi w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinach alkoholowych

Lp.	Rok	Wysokość środków publicznych przeznaczonych na realizację zadania (zł)	Liczba organizacji realizujących zadanie w danym roku	Kwota wykorzystanej dotacji (zł)	Szacunkowa liczba odbiorców zadania
1.	2017	91 300	8	91 300	720
2.	2018	35 080	4	35 080	2 394
3.	2019	98 980	8	98 980	5 180
4.	2020	30 000	3	30 000	241
5.	2021	36 170	5	36 170	400
	razem	291 530	28	291 530	8 935

Źródło: dane własne ROPS w Lublinie

Do organizacji, które w latach 2017-2021 współpracowały z Samorządem Województwa Lubelskiego w zakresie realizacji ww. podzadań należą:

1. Stowarzyszenie Ośrodek Wspierania Rodziny w Chełmie,
2. Towarzystwo Nowa Kuźnia w Lublinie,
3. Stowarzyszenie Integracji Rodzin PRZYSTAŃ w Chełmie,
4. Stowarzyszenie Profilaktyki i Psychoterapii Uzależnień „Pomocni ludziom” w Kraśniku,
5. Stowarzyszenie Wspierania Aktywności „Bona Fides” w Lublinie,
6. Charytatywne Stowarzyszenie Niesienia Pomocy Chorym Uzależnionym od Alkoholu „NADZIEJA” w Lublinie,
7. Stowarzyszenie Integracyjne „Winda” w Krasnymstawie,
8. Stowarzyszenie „Kontakt” w Lublinie,
9. Katolickie Stowarzyszenie Pomocy Osobom Potrzebującym „Agape” w Lublinie,
10. Stowarzyszenie Razem dla Bełżyc w Bełżycach.

W ramach realizacji zadania podstawowymi grupami, wobec których zastosowano aktywne formy oddziaływania były osoby doświadczające przemocy w rodzinie, osoby dotknięte problemem uzależnienia od alkoholu, osoby korzystające z terapii podstawowej uzależnienia, które zgłosiły wolę pracy nad sobą w związku z problemem złości i agresji, kobiety uwikłane w problem przemocy, członkowie rodzin osób z problemem alkoholowym, osoby stosujące przemoc, młodzież uczestnicząca w warsztatach psychoedukacyjnych/psychoprofilaktycznych.

Za podstawowe i skuteczne stosowane formy pracy przyjęto poradnictwo indywidualne, konsultacje psychologiczne/psychoterapeutyczne, działania korekcyjno-edukacyjne, działanie grup wsparcia dla osób doświadczających przemocy w rodzinie w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinach alkoholowych, zajęcia indywidualne psychoterapeutyczne, zajęcia grupowe psychoterapeutyczne o charakterze warsztatowym.

Realizacja tego zadania była uzupełnieniem lokalnych systemów przeciwdziałania przemocy w rodzinie realizowanych na poziomie gmin województwa lubelskiego.

Rezultaty realizacji Programu w latach 2017-2021

ROPS w Lublinie podejmował inicjatywy zmierzające do wzrostu poziomu wiedzy i poprawy systemu informacyjnego w kwestii możliwości uzyskania pomocy w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, realizował obowiązek sprawozdawczy, udzielał informacji podmiotom działającym w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz propagował działania edukacyjno-profilaktyczne. ROPS w Lublinie wspierał organizacje pozarządowe udzielające specjalistycznej pomocy osobom zagrożonym przemocą w rodzinie.

Prowadzono działania wzmacniające współpracę między jednostkami realizującymi zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. ROPS w Lublinie był inicjatorem, ale też i uczestnikiem spotkań interdyscyplinarnych. Corocznie organizowane były szkolenia mające na celu podniesienie kwalifikacji zawodowych kadr jednostek pracujących z osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie. Treści szkoleń dotyczyły następujących obszarów wiedzy:

- ✓ „Współpraca w zespołach interdyscyplinarnych i grupach roboczych”,
- ✓ „Praca z dziećmi krzywdzonymi ze szczególnym uwzględnieniem przemocy seksualnej”,
- ✓ „Prowadzenie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy”,
- ✓ „Wczesne wykrywanie syndromów dziecka krzywdzonego – diagnoza i formy pomocy”,
- ✓ „Prawne aspekty przeciwdziałania przemocy”.

Upowszechniano informacje w zakresie możliwości i form uzyskania m.in. pomocy medycznej, psychologicznej, prawnej, socjalnej, zawodowej, rodzinnej. Realizowano działania informacyjno-edukacyjne dotyczące zjawiska przemocy w rodzinie kierowane do ogółu mieszkańców województwa lubelskiego. Na stronie internetowej ROPS w Lublinie zamieszczano informacje na temat:

- ✓ Tygodnia Pomocy Osobom Pokrzywdzonym Przestępstwem,
- ✓ procedury „Niebieskie Karty” w czasie pandemii koronawirusa,
- ✓ grupy wsparcia on-line dla kobiet z doświadczeniem przemocy, w tym przemocy seksualnej,
- ✓ uruchomienia przez Ośrodek Terapii Uzależnień „Radzimowice” bezpłatnej infolinii pomocowej w czasie kwarantanny domowej,
- ✓ zmian w ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie i innych ustawach - procedura szybkiego reagowania wobec sprawców przemocy,
- ✓ Funduszy norweskich na zapobieganie przemocy wobec osób starszych i z niepełnosprawnością oraz wsparcie służby więziennej (Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej).

Ponadto udostępniono:

- ✓ Raport z badania „Diagnoza skali przemocy w rodzinie, charakterystyka osób doznających przemocy i osób stosujących przemoc w rodzinie oraz rodzaje działań instytucjonalnych przeciwdziałających zjawisku przemocy w rodzinie”,
- ✓ publikację „Przemoc w domu a kwarantanna – przewodnik prawny” opracowaną przez specjalistów Fundacji Feminoteka,
- ✓ Informator o instytucjach działających na rzecz rozwiązywania problemów uzależnień oraz przeciwdziałania przemocy w rodzinie w województwie lubelskim.

4.6 Obraz przemocy w rodzinie według danych prokuratury

Przestępstwa dotyczące przemocy w rodzinie, w polskim prawie zostały zawarte w rozdziale XXVI Kodeksu karnego z dnia 6 czerwca 1997 roku zatytułowanym **Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece**⁴². Ekstremalną formą przemocy w rodzinie jest znęcanie się, które jako przestępstwo rozpatrywane jest przez wymiar sprawiedliwości w oparciu o art. 207 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny. Jest to zjawisko wysoce niepożądane zagrażające bezpieczeństwu publicznemu. Nie są to jedyne przestępstwa, jakie są popełniane wobec członków najbliższej rodziny, ponieważ w polskim prawie, a w szczególności w kodeksie karnym, istnieje wiele przepisów poza wyżej wspomnianym rozdziałem, które definiują przestępstwa godzące w bezpieczeństwo i spokój członków rodziny. Aktywność prokuratury w ściganiu tego przestępstwa ilustrują dane zawarte w tabeli 16, które są danymi pochodzącymi z właściwych miejscowo prokuratur rejonowych.

Tabela 16. Liczba spraw o przestępstwo z zastosowaniem przemocy w rodzinie z art. 207 k.k. według danych Prokuratury Okręgowej w Lublinie oraz Prokuratury Okręgowej w Zamościu za lata 2018 - 2021

Lata	2018		2019		2020		2021	
Wskaźnik	PO* Lublin	PO Zamość	PO Lublin	PO Zamość	PO Lublin	PO Zamość	PO Lublin	PO Zamość
Liczba postępowań wszczętych o czyn z art. 207 § 1 k.k.	1591	526	1771	566	1590	525	1507	532
Liczba postępowań zakończonych aktem oskarżenia o czyn z art. 207 § 1 k.k.	849	307	1088	377	949	377	918	342
Liczba postępowań zakończonych umorzeniem o czyn z art. 207 § 1 k.k.	655	131	734	164	692	129	555	132

⁴² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U.2021 poz. 2345, z późn. zm.).

Lata	2018		2019		2020		2021	
Wskaźnik	PO* Lublin	PO Zamość	PO Lublin	PO Zamość	PO Lublin	PO Zamość	PO Lublin	PO Zamość
Zastosowane środki zapobiegawcze z art. 207 § 1 k.k.	235	58	441	121	512	179	648	204

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Prokuratury Okręgowej w Lublinie i Prokuratury Okręgowej w Zamościu.

*) Prokuratura Okręgowa

Według udostępnionych danych przez Prokuraturę Okręgową w Lublinie oraz Prokuraturę Okręgową w Zamościu wynika, że w 2019 r. wszczęto największą liczbę postępowań o czyn z art. 207 § 1. W tym okresie odnotowano również najwyższą liczbę postępowań zakończonych aktem oskarżenia oraz umorzeniem. Pomimo, iż na przestrzeni lat 2018-2021 zauważalny był spadek liczby postępowań wszczętych w województwie lubelskim, z roku na rok stosowano coraz więcej środków zapobiegawczych. Wśród nich wymienia się m.in. dozór policyjny lub wystąpienie do sądu z wnioskiem o zastosowanie tymczasowego aresztowania.

4.7 Obraz przemocy w rodzinie według danych sądowych

Sąd rejonowy jest powołany do rozpoznawania sprawy z zakresu prawa karnego w odniesieniu do przestępstw przeciwko rodzinie i opiece. W celu poznania obrazu tego zjawiska poddano ocenie dane statystyczne za rok 2021 publikowane przez sądy I instancji zawarte w sprawozdaniu MS-S6r. Analizie poddano orzecznictwo sądów dotyczące art. 207 §1 Kodeksu karnego. Dane z tego zakresu ilustruje tabela 17.

Tabela 17. Orzecznictwo sądów rejonowych w zakresie przestępstw przeciwko rodzinie kwalifikującego się jako przemoc w województwie lubelskim w roku 2021

L.p.	Jednostka Sądu Rejonowego	Osądzeni	Skazani	Warunkowe umorzenie postępowania	Umorzenie postępowania	Uniewinnienie
1.	SR w Białej Podlaskiej	110	85	15	7	3
2.	SR w Biłgoraju	66	54	12	0	0
3.	SR w Chełmie	99	86	10	3	0
4.	SR w Hrubieszowie	65	51	10	4	0
5.	SR w Janowie Lubelskim	50	38	9	3	0
6.	SR w Krasnymstawie	83	69	6	5	3
7.	SR w Kraśniku	77	58	17	0	2

L.p.	Jednostka Sądu Rejonowego	Osądzeni	Skazani	Warunkowe umorzenie postępowania	Umorzenie postępowania	Uniewinnienie
8.	SR w Lubartowie	45	35	8	2	0
9.	SR Lublin Wschód (w tym Świdnik i Łęczna)	171	117	23	25	6
10.	SR Lublin- Zachód	156	117	18	20	1
11.	SR w Łukowie	62	54	5	3	0
12.	SR w Opolu Lubelskim	60	51	3	5	1
13.	SR w Puławach	106	90	13	2	1
14.	SR w Radzynie Podlaskim (w tym Parczew)	75	66	7	2	0
15.	SR w Rykach	69	56	3	10	0
16.	SR w Tomaszowie Lubelskim	86	77	5	4	0
17.	SR we Włodawie	25	15	6	4	0
18.	SR w Zamościu	168	127	23	11	7
	Razem	1573	1246	193	110	24

Źródło: dane statystyczne za rok 2021 publikowane przez sądy I instancji zawarte w sprawozdaniu MS-S6r.

Przemocy w rodzinie doświadczają jej domownicy. Osobami stosującymi przemoc są w większości mężczyźni ale też i kobiety. Poszkodowanymi są najczęściej kobiety i małoletni.

5. Izolacja osoby stosującej przemoc

Zapobieganie oraz przeciwdziałanie przemocy na poziomie regulacji prawnych powinno podlegać systematycznemu udoskonalaniu. Dotychczasowe wsparcie prawne zapewniane osobom doświadczającym przemocy nie było wystarczające z punktu widzenia osób krzywdzonych. Pomimo interwencji służb publicznych, w przypadku stwierdzenia przemocy w rodzinie, osoba stosująca przemoc oraz jej doświadczająca nie podlegały izolacji i nadal pozostawały w jednym miejscu zamieszkania.

Takie rozwiązanie nie zapewniało dostatecznej ochrony i bezpieczeństwa osobom doświadczającym przemocy. Skonstruowane dotąd przepisy zawarte w Kodeksie postępowania karnego wprowadzały możliwość zatrzymania, tymczasowego aresztowania lub nakaz opuszczenia lokalu mieszkalnego przez osobę stosującą przemoc, ale jedynie w sytuacji wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutu. Takie postanowienie musiało być poprzedzone zebraniem dowodów ustanawiających prawdopodobieństwo popełnienia

przestępstwa przez osobę podejrzaną. Była to istotna trudność w niesieniu efektywnej i skutecznej, a przede wszystkim natychmiastowej pomocy osobom doznającym przemocy⁴³.

30 listopada 2020 roku weszły w życie przepisy ustawy z dnia 30 kwietnia 2020 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2020 r. poz. 956) powszechnie zwanej ustawą „antyprzemocową”. Zmiany te wprowadziły do porządku prawnego kompleksowe rozwiązania polegające na izolowaniu osoby stosującej przemoc wobec domowników, bez uprzedniego wszczęcia postępowania karnego w danej sprawie. Jednym z takich rozwiązań jest nakaz opuszczenia przez osobę stosującą przemoc wspólnie zajmowanego lokalu i jego bezpośredniego otoczenia lub zakaz zbliżania się przez nią do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia⁴⁴.

W związku z powyższymi zmianami ww. ustawa określiła nowe kompetencje dla Policji i Żandarmerii Wojskowej, które w trybie natychmiastowym, podczas interwencji, mogą zastosować wspomniany nakaz i/lub zakaz (także w przypadku nieobecności osoby stosującej przemoc⁴⁵). Obligatoryjna jest również obecność funkcjonariuszy podczas wykonywania przez osobę stosującą przemoc czynności związanych z opuszczeniem lokalu⁴⁶. Przepis ten ma na celu uświadomienie osobom stosującym przemoc, że ich zachowania i działania wobec pokrzywdzonych są przestępstwem. Ponadto, nowy zapis w ustawie ma uchronić osoby doświadczające przemocy przed stosowaniem takich działań jak ucieczka od osoby stosującej przemoc, która może w konsekwencji wprowadzić lub pogłębić ich destabilizację sytuacji życiowej. Informacje o liczbie wydanych nakazów i zakazów zamieszczono w tabeli 18.

Tabela 18. Liczba nakazów natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia i/lub zakazów zbliżania się do wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia wydanych przez funkcjonariuszy Policji w województwie lubelskim

Okres	Nakaz	Zakaz	Nakaz i zakaz	Ogólna liczba wydanych nakazów i zakazów	Liczba zatrzymanych osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie	% udział liczby wydanych nakazów i zakazów do ogółu osób zatrzymanych
30.11.2020-31.12.2020	3	3	19	25	252	9,92%
01.01.2021-31.12.2021	9	21	357	387	2 256	17,15 %

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań z realizacji procedury "Niebieskie Karty" upublicznionych na stronie internetowej Komendy Głównej Policji oraz informacji otrzymanej z Komendy Wojewódzkiej Policji w Lublinie

⁴³ J. Kosowski, M. Demczuk, *Stosowanie ustawy „antyprzemocowej”. Środki prawnej ochrony przed przemocą oraz sposoby wspierania rodziny w procesie korzystania ze środków ochrony przed przemocą*, Lublin 2022.

⁴⁴ Tamże.

⁴⁵ E. Mikołajczuk, *Praktyka stosowania instytucji nakazu natychmiastowej izolacji sprawcy przemocy domowej w wybranych krajach*, „Prawo w działaniu” 2020, tom 44, s. 98 [Praktyka stosowania instytucji nakazu natychmiastowej izolacji sprawcy przemocy domowej](#) (odczyt: 31.03.2022 r.).

⁴⁶ J. Kosowski, M. Demczuk, *Stosowanie...*

Wobec osób, które stwarzały zagrożenie dla życia lub zdrowia osoby dotkniętej przemocą w rodzinie na terenie podległym Komendy Wojewódzkiej Policji w Lublinie, funkcjonariusze policji najczęściej stosowali oba środki (tj. nakaz i zakaz). W 2020 roku wydano ich 19 (spośród 25), a w 2021 roku 357 (spośród 387).

Liczba wydanych oddzielnie nakazów i zakazów w 2020 roku była taka sama i wyniosła 3. W 2021 roku łączna liczba wydanych zakazów zbliżania się do wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia wyniosła 21. Najrzadziej odrębnie stosowanym rozwiązaniem w 2021 r. był nakaz natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia, co miało miejsce w 9 przypadkach.

6. Przemoc a pandemia wirusa SARS-CoV-2

Analiza danych statystycznych związanych ze zjawiskiem przemocy w rodzinie wskazuje, że w okresie trwania pandemii koronawirusa uwidocznił się zauważalny spadek liczby występowanych zdarzeń. W opinii wielu specjalistów z dziedziny przemocy w rodzinie, rozpatrywanie danych statystycznych z okresu przed pandemią i okresu pandemii oraz ich optymistyczne kojarzenie ze sobą może doprowadzić do powstania mylącej oceny, że w okresie pandemii zjawisko przemocy w rodzinie uległo zmniejszeniu. Taki pogląd był kojarzony z faktami mniejszej liczby wszczętych procedur „Niebieskie Karty” uruchamianych przez Policję.

W tym okresie media informowały o wzroście liczby przypadków doświadczania przemocy w rodzinie. Na ten problem zwrócił uwagę Rzecznik Praw Obywatelskich Adam Bodnar, który wyraził swoje zaniepokojenie doniesieniami o nasilającej się w trakcie pandemii koronawirusa fali przemocy domowej w Polsce. Pogląd ten podzielali również ekspertki Fundacji Feminoteka, Centrum Praw Kobiet i Niebieskiej Linii Instytutu Psychologii Zdrowia. Duża część działań pomocowych, ze względu na ograniczenia epidemiczne, udzielana była w ramach powszechnie praktykowanego kontaktu zdalnego przy zastosowaniu komunikacji telefonicznej lub internetowej.

W Polsce i w województwie lubelskim brak jest dostępnych statystyk wskazujących na aktualne tendencje dotyczące występowania przemocy w rodzinie po ogłoszeniu stanu zagrożenia epidemicznego. Organizacje pozarządowe, w szczególności prowadzące telefony zaufania, odnotowały wzrost liczby zgłaszanych przypadków przemocy. W tym samym okresie, z powodu wprowadzonych obostrzeń sanitarnych i organizacyjnych, ograniczona została dostępność do działań konkretnych służb społecznych zaangażowanych w przeciwdziałanie przemocy.

7. Krzywdzenie dzieci

Krzywdzenie dzieci wiąże się ze stosowaniem wobec nich kar cielesnych, zadawaniem cierpień psychicznych oraz innymi formami poniżania dzieci. Przemoc w rodzinie dotycząca dzieci jest szczególnie trudna do wykrycia z powodu zachowywania tajemnicy przez osoby dorosłe, jak i same dzieci. Konwencja stambulska podkreśla, że dzieci są ofiarami przemocy domowej również jako jej świadkowie⁴⁷. Od kilkunastu lat zaczyna przenikać do świadomości społecznej problem przemocy w rodzinie, w tym w szczególności zjawisko krzywdzenia dzieci.

Na występowanie krzywdzenia dzieci wskazują oficjalne statystyki policji, służb społecznych, wymiaru sprawiedliwości oraz liczne rozważania publicystyczne. Jednym z kluczowych opracowań na ten temat jest Raport z działań Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę w roku 2020⁴⁸.

Analiza danych statystycznych pozwala zbudować pogląd, że w środowisku lokalnym winien funkcjonować system ochrony dzieci przed przemocą, zapewniający dzieciom i ich opiekunom wsparcie, profesjonalną pomoc psychologiczną i prawną. To, że należy mądrze i skutecznie reagować na przemoc wobec dzieci przekonują dane liczbowe.

Poszukując odpowiedzi na pytanie jak dalece szkodliwe jest zjawisko krzywdzenia dzieci należy zwrócić uwagę na dane jednostek wymiaru sprawiedliwości, które przemoc w rodzinie rozpatrują również w kategoriach przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece. Mówi o tym art. 207 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny. Aktualność podniesionego problemu mający określenie znęcania się w odniesieniu do województwa lubelskiego przedstawiają dane zamieszczone w tabeli 19.

Tabela 19. Liczba małoletnich w województwie lubelskim, która w roku 2021 została pokrzywdzona w wyniku zaistnienia przestępstwa przeciwko rodzinie kwalifikującego się jako przemoc

Lp.	Sąd Rejonowy (SR)	Małoletni pokrzywdzeni		
		Razem	Dziewczęta	Chłopcy
1.	SR w Białej Podlaskiej	30	16	14
2.	SR w Biłgoraju	9	4	5
3.	SR w Chełmie	22	7	15
4.	SR w Hrubieszowie	15	6	9
5.	SR w Janowie Lubelskim	17	10	7
6.	SR w Krasnymstawie	9	3	6
7.	SR w Kraśniku	10	7	3
8.	SR w Lubartów	6	4	2
9.	SR Lublin Wschód (w tym Świdnik i Łęczna)	55	31	24

⁴⁷ Konwencja Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej sporządzona w Stambule dnia 11 maja 2011 r. (Dz.U. z 2015 r. poz. 961).

⁴⁸ Raport z działań Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę w 2020 r. [Raport z działań Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę](#) (odczyt 02.03.2022 r.).

Lp.	Sąd Rejonowy (SR)	Małoletni pokrzywdzeni		
		Razem	Dziewczęta	Chłopcy
10.	SR w Lublin Zachód	46	20	26
11.	SR w Łukowie	19	5	14
12.	SR w Opolu Lubelskim	13	7	6
13.	SR w Puławach	19	3	16
14.	SR w Radzyń Podlaski (i Parczew)	20	10	10
15.	SR w Ryki	9	4	5
16.	SR w Tomaszowie Lubelskim	19	10	9
17.	SR we Włodawie	3	3	0
18.	SR w Zamościu	25	11	14
Razem		346	161	185

Źródło: dane statystyczne za rok 2021 publikowane przez sądy I instancji zawarte w sprawozdaniu MS-S6 r.

Jednym ze sposobów ochrony dziecka krzywdzonego jest zapewnienie bezpieczeństwa w trybie artykułu 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, co wprost oznacza odebranie dziecka z rodziny w sytuacji bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia w związku z przemocą. Działania takie w roku 2021 miały miejsce w około 67 % powiatów, z uwzględnieniem miast na prawach powiatu (tj. 8% gmin) województwa lubelskiego. Szczegółowe zestawienie zakresu występowania tego typu interwencji zostało przedstawione w tabeli 20.

Tabela 20. Zapewnienie bezpieczeństwa krzywdzonym dzieciom w trybie artykułu 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, w gminach województwa lubelskiego, w roku 2021

Lp.	Powiat	Gmina	Liczba dzieci które zostały odebrane z rodziny w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia w związku z przemocą w rodzinie	Liczba dzieci umieszczonych u innej, nie zamieszkującej wspólnie osoby najbliższej w rozumieniu artykułu 115 § 11 Ustawy z dnia 6 czerwca 1997 roku - Kodeks karny	Liczba dzieci umieszczonych w rodzinie zastępczej	Liczba dzieci umieszczonych w placówce opiekuńczo-wychowawczej
1.	białski	Biała Podlaska	7	4	0	3
2.	biłgorajski	Józefów	2	0	0	2
3.	m. Chełm	Miasto Chełm	21	5	1	15
4.	hrubieszowski	Hrubieszów	2	1	1	0

Lp.	Powiat	Gmina	Liczba dzieci które zostały odebrane z rodziny w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia w związku z przemocą w rodzinie	Liczba dzieci umieszczonych u innej, nie zamieszkującej wspólnie osoby najbliższej w rozumieniu artykułu 115 § 11 Ustawy z dnia 6 czerwca 1997 roku - Kodeks karny	Liczba dzieci umieszczonych w rodzinie zastępczej	Liczba dzieci umieszczonych w placówce opiekuńczo-wychowawczej
5.	krasnostawski	Krasnystaw	1	0	0	1
6.	lubartowski	Lubartów	6	6	0	0
7.	lubelski	Bełżyce	4	2	0	2
8.	m. Lublin	Miasto Lublin	55	39	9	7
9.	łęczyński	Łęczna	7	0	5	2
10.	łęczyński	Puchaczów	6	0	0	6
11.	opolski	Opole Lubelskie	5	3	2	0
12.	puławski	Puławy	3	1	0	2
13.	puławski	Żyrzyn	4	0	4	0
14.	radzyński	Radzyń Podlaski	3	0	3	0
15.	rycki	Stężyca	3	0	0	3
16.	świdnicki	Świdnik	1	0	1	0
17.	tomaszowski	Tomaszów Lubelski	1	0	1	0
18.	włodawski	Włodawa	3	0	0	3
	razem		134	61	27	46

Źródło: Sprawozdanie z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za okres I-XII 2021 r.

8. Krzywdzenie kobiet

Przemoc wobec kobiet i dziewcząt jest jednym z najczęstszych naruszeń praw człowieka na świecie. Analiza tego problemu wymaga racjonalnego podejścia, gdyż informacje o zaistnieniu przemocy uzyskiwane są głównie w wyniku dokonania formalnego zgłoszenia przez same kobiety jej doświadczające.

Jak wynika z globalnej analizy problemu przeprowadzonej przez naukowców z McGill University i Światowej Organizacji Zdrowia, ponad jedna czwarta (dokładnie 27 %) światowej populacji kobiet doświadcza przemocy ze strony partnera zanim ukończy 50. rok życia.

W ramach badania analizą objęto 366 publikacji naukowych (z lat 2000-2018) z łącznym udziałem ponad 2 milionów kobiet ze 161 krajów⁴⁹.

W roku 2021 w województwie lubelskim zostały skrzywdzone 5 642 kobiety, które w związku ze swoją sytuacją osobistą otrzymały pomoc w ramach funkcjonowania różnych form poradnictwa. Ponad 38% z nich udzielono porad za pośrednictwem środków komunikowania się na odległość. W tym przypadku ważnym instrumentem pomocy były lokalne i regionalne telefony zaufania. W roku 2021 funkcjonowały 32 linie telefoniczne, w tym 7 linii całodobowych. Przeprowadzono 2 680 rozmów i interwencji⁵⁰.

Innymi źródłami wiedzy pozwalającymi budować obraz problemu krzywdzenia kobiet są publikowane dokumenty, które powstały w wyniku przeprowadzonych badań społecznych przez profesjonalne podmioty krajowe i zagraniczne.

Jednym z ważniejszych opracowań istotnych dla dalszego kształtowania polityki społecznej w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie jest dokument pod nazwą Raport GREVIO dotyczący rozwiązań prawnych i innych, służących wdrożeniu postanowień Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej (konwencja stambulska) – ocena wyjściowa POLSKA⁵¹.

Raport podkreśla pozytywne działania podjęte przez Polskę w dziedzinie zapobiegania i zwalczania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej. W szczególności odnotowuje ustanowienie nowych ważnych środków w celu zapewnienia większej ochrony osobom pokrzywdzonym i zapobiegania wtórnej wiktymizacji osób doświadczających przemocy seksualnej. Wśród nich na szczególną uwagę zasługuje niedawne wprowadzenie nakazu natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia i zakazu zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia⁵².

Temat praw kobiet jest w Polsce przedmiotem aktywnej działalności wielu organizacji pozarządowych, które inspiracje dla swojej działalności czerpią z Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, sporządzonej w Stambule dnia 11 maja 2011 r. (Dz.U. z 2015 r. poz. 961).

⁴⁹ K. Czechowicz, *Co czwarta kobieta przed 50. rokiem życia doświadcza przemocy domowej* [Co czwarta kobieta przed 50. rokiem życia doświadcza przemocy domowej](#) (odczyt: 02.03.2022 r.)

⁵⁰ Sprawozdanie z realizacji Krajowego... za okres I-XII 2021 r., Centralna Aplikacja Statystyczna.

⁵¹ Raport GREVIO dotyczący rozwiązań prawnych i innych, służących wdrożeniu postanowień Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej (konwencja stambulska) – ocena wyjściowa POLSKA, b.m. 2021 [Raport GREVIO](#) (odczyt: 02.02.2022 r.)

⁵² Zapobieganie i zwalczanie przemocy wobec kobiet i przemocy domowej. Raport GREVIO na temat Polski [Zapobieganie i zwalczanie przemocy wobec kobiet i przemocy domowej](#) (odczyt 02.02.2022 r.)

9. Analiza SWOT i rekomendacje

Analiza SWOT jest procedurą analityczną, pozwalającą na gromadzenie oraz porządkowanie danych. Jako element analizy strategicznej służy wyznaczeniu kierunków działania. Celem analizy jest identyfikacja czynników mających wpływ na funkcjonowanie Programu, a także wybór kierunku działań, a co za tym idzie, osiągnięcie założonych celów przy jednoczesnej minimalizacji zagrożeń, ograniczeniu słabych stron oraz wykorzystaniu szans i mocnych stron.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none">• stałe, dostosowane do aktualnych potrzeb podnoszenie kwalifikacji osób zaangażowanych w działalność związaną z problematyką przemocy w rodzinie• organizacja bezpłatnych szkoleń dla osób działających w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie• współpraca i wymiana doświadczeń z podmiotami działającymi w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie• prowadzenie badań i analiz w zakresie problematyki przemocy na poziomie województwa• umożliwienie dostępu do baz danych nt. instytucji działających na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie w województwie lubelskim• działalność organizacji pozarządowych oferujących pomoc dla osób doświadczających przemocy• prowadzenie programów dla osób doznających przemocy• prowadzenie programów korekcyjno-edukacyjnych i programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc• działanie punktów konsultacyjnych na terenie województwa lubelskiego• możliwość korzystania z bezpłatnego poradnictwa• wspieranie kampanii służących przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w gminach województwa lubelskiego• spadek liczby osób stosujących przemoc w rodzinie, z którymi kontaktowali się członkowie gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych na terenie województwa	<ul style="list-style-type: none">• spadek liczby gmin, w których prowadzono działania polegające na motywowaniu osób stosujących przemoc do uczestnictwa w oddziaływaniach prowadzonych przez punkty konsultacyjne w województwie lubelskim• spadek liczby instytucji i grup działających w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie w gminach województwa lubelskiego• spadek liczby funkcjonujących w gminach województwa lubelskiego telefonów zaufania dla ofiar przemocy w rodzinie• spadek liczby programów oddziaływań adresowanych do osób stosujących przemoc w rodzinie na terenie województwa• spadek liczby osób, które przystąpiły do programów korekcyjno-edukacyjnych• brak oferty specjalistycznej pomocy dla dzieci i młodzieży, doświadczających przemocy w rodzinie z problemem alkoholowym• niewystarczająca współpraca instytucji odpowiedzialnych za przeciwdziałanie przemocy w rodzinie i placówek leczenia odwykowego• niewystarczająca i ograniczona współpraca oraz wymiana doświadczeń z podmiotami działającymi w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie

SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • możliwość finansowania działań z budżetu państwa oraz ze środków unijnych • aktywność organizacji pozarządowych zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie • ustawowy obowiązek tworzenia lokalnych systemów przeciwdziałania przemocy w rodzinie • zakaz stosowania kar cielesnych wobec dzieci • podejmowanie działań edukacyjnych służących wsparciu kompetencji rodzicielskich (wychowania bez przemocy) • budowa jednolitego, spójnego obowiązującego wszystkie podmioty systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie • wykwalifikowana kadra zatrudniona w instytucjach oraz organizacjach pozarządowych • funkcjonowanie ZI • zwiększenie świadomości społecznej w obszarze reagowania na stosowanie przemocy • powszechność kampanii społecznych w zakresie przeciwdziałania przemocy • zmiany w prawie zwiększające ochronę osób doświadczających przemocy w rodzinie (wprowadzenie możliwości natychmiastowego izolowania sprawców przemocy od osób jej doznającej) • poprawa jakości systemu przepływu informacji między instytucjami dotyczących przemocy w rodzinie oraz zwiększenie zakresu współpracy międzyinstytucjonalnej • stałe, regularne wsparcie dla specjalistów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie (np. superwizja i coaching) • upowszechnienie ewaluacji realizowanych działań • prowadzenie działalności badawczej w zakresie zjawiska przemocy w rodzinie • zapewnienie ciągłości finansowania zadań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie 	<ul style="list-style-type: none"> • możliwe zmiany będące skutkami pandemii COVID-19: wzrost bezrobocia, kryzys gospodarczy, wzrost nierówności społecznych • trudności w planowaniu długoterminowych strategii w związku z ogólnosiłowymi zmianami i zagrożeniem pandemicznym • brak ciągłości finansowania działań podejmowanych przez organizacje pozarządowe. Realizacja działań uzależniona od trybu konkursowego • zagrożenia funkcjonowania rodziny, wielopropblemowość (ubóstwo, uzależnienia, rozpad więzi rodzinnych, kryzys wartości) • związek z innymi problemami społecznymi występującymi w rodzinach doświadczających przemocy (nadużywanie alkoholu przez osobę stosującą przemoc, ubóstwo, choroby psychiczne, niepełnosprawność, uzależnienia) • normy społeczne i kulturowe, np. przyzwolenie na stosowanie kar fizycznych wobec dzieci • ograniczone środki finansowe na realizację działań związanych z przeciwdziałaniem przemocy • ograniczony dostęp do instytucji świadczących pomoc w przypadku występowania przemocy w rodzinie w mniejszych gminach • pogorszenie jakości systemu przepływu informacji między instytucjami od czasu wprowadzenia RODO • wypalenie zawodowe i rotacja kadry zaangażowanej w przeciwdziałanie przemocy w rodzinie • niewystarczające wsparcie rodziców i dzieci w wieku wczesnodziecięcym • uzależnienie poziomu merytorycznego szkoleń od wyboru kadry trenerskiej • stygmatyzacja i wykluczenie społeczne osób doświadczających przemocy • stereotypy dotyczące zjawiska przemocy • bierna postawa świadków przemocy • brak przepisów prawnych obligujących sprawców przemocy do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych • niechęć do uczestnictwa w terapii przez osoby stosujące przemoc

<ul style="list-style-type: none"> • systematyczna diagnoza potrzeb szkoleniowych instytucji i organizacji zaangażowanych w przeciwdziałanie przemocy w rodzinie 	<ul style="list-style-type: none"> • niewystarczający dostęp do specjalistycznej pomocy (usług psychologów klinicznych, psychoterapeutów, psychiatrów dziecięcych) • niewielka ilość specjalistów pracujących ze sprawcami przemocy • niewystarczająca liczba oddziaływań skierowanych do dzieci dotkniętych przemocą w rodzinie
---	---

Najważniejsze rekomendacje stworzone na podstawie przeprowadzonej diagnozy oraz na podstawie Raportu z badania społecznego pn. „Diagnoza skali przemocy w rodzinie, charakterystyka osób doznających przemocy i osób stosujących przemoc w rodzinie oraz rodzaje działań instytucjonalnych przeciwdziałających zjawisku przemocy w rodzinie”:

1. Systematyczne monitorowanie skali i charakteru występowania zjawiska przemocy w rodzinie w województwie lubelskim.
2. Upowszechnianie wyników badań i diagnoz dotyczących przemocy wśród pracowników służb działających na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz wszystkich mieszkańców regionu.
3. Integracja działań i wzmocnienie współpracy pomiędzy JST a NGO.
4. Prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej, edukacyjnej oraz szkoleniowej dotyczącej zjawiska przemocy w rodzinie, kierowanej do mieszkańców województwa lubelskiego, w szczególności do wybranych grup (w tym m.in.: młodzieży szkolnej; rodziców; nauczycieli). Działania te powinny skupiać się w głównej mierze na:
 - niwelowaniu stereotypów dotyczących przemocy w rodzinie przyczyniających się do społecznego zobojętnienia wobec tego zjawiska w najbliższym otoczeniu (rodzinnym, sąsiedzkim) oraz niechęci do właściwego reagowania na akty przemocy;
 - kształtowaniu właściwych postaw wobec występowania zjawiska przemocy w rodzinie w najbliższym otoczeniu społecznym;
 - rozpowszechnianiu informacji (budowaniu świadomości społecznej) dotyczących dostępności, form i skuteczności instytucjonalnego zwalczania aktów przemocy w rodzinie oraz wsparcia osób doświadczających przemocy.
5. Realizacja programów i działań obejmujących aktywizację i partycypację mieszkańców województwa lubelskiego (głównie na poziomie społeczności lokalnych) oraz ważnych „aktorów” życia społeczno-kulturalnego w działalność profilaktyczną, informacyjną i edukacyjną, dotyczącą zjawiska przemocy w rodzinie.

6. Tworzenie przekazów medialnych (kampanii, programów telewizyjnych/radiowych/ internetowych) na temat zjawiska przemocy w rodzinie oraz dostępnej oferty pomocowej w celu przeciwdziałania stereotypom dotyczącym tego zjawiska.
7. Wspieranie działań długofalowych i systemowych o potwierdzonej skuteczności, umożliwiających rzetelną ocenę efektywności.
8. Prowadzenie działań w kierunku przełamania negatywnych wzorców międzypokoleniowych i środowiskowych oraz wzmacniania pożądanych przekonań i postaw.
9. Promowanie właściwych postaw wśród świadków przemocy w rodzinie oraz zapewnienie anonimowości osobom zgłaszającym przypadki przemocy.
10. Działania powinny być traktowane kompleksowo i odnosić się łącznie do przemocy w rodzinie i innych powiązanych zjawisk, takich jak przemoc rówieśnicza i problemowe używanie/picie alkoholu.
11. Wspieranie działań służących podnoszeniu kwalifikacji i umiejętności podmiotów zaangażowanych w przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.
12. Wypracowanie procedur oraz szkoleń dla profesjonalistów z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie wobec osób starszych, z niepełnosprawnością, kobiet i dzieci.
13. Prowadzenie działań wspierających specjalistów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie (m.in. superwizji) oraz działań zapobiegających wypaleniu zawodowemu.
14. Rozbudowanie kadry/zatrudnienie specjalistów w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie i uruchomienie środków finansowych na ten cel, poprzedzone monitoringiem stanu kadrowego w poszczególnych jednostkach samorządu terytorialnego.
15. Aktywizacja służb, które w znikomym stopniu uczestniczą w procedurze NK (oświata, służba zdrowia). Niezbędna jest tu edukacja w zakresie praktycznym, związanym z obowiązkami i uprawnieniami określonymi w legislacji.
16. Organizacja pomocy specjalistycznej niedaleko miejsca zamieszkania (w szczególności ośrodków interwencji kryzysowej). Odległość od miejsca zamieszkania jest diagnozowana jako jedna z podstawowych barier, a w mniejszych gminach problem stanowi często brak pomocy ze strony organizacji pozarządowych.
17. Konieczna jest rozbudowa infrastruktury zapewniającej wsparcie dla osób doznających przemocy w rodzinie (ośrodków wsparcia, ośrodków interwencji kryzysowej w powiatach, w których nie funkcjonują, specjalistycznych ośrodków wsparcia, punktów konsultacyjno-informacyjnych, punktów interwencji kryzysowej, placówek świadczących pomoc całodobową).
18. Rozbudowa i podniesienie jakości oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych skierowanych do sprawców. Motywowanie sprawców oraz osób doświadczających przemocy do współpracy z instytucjami oferującymi pomoc.

19. Zwiększenie liczby programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie i zabezpieczenie środków na ten cel oraz wymiana doświadczeń w realizacji niniejszych programów.
20. Skuteczne przeciwdziałanie przemocy w rodzinie, a w szczególności uzyskanie długotrwałych efektów w tym zakresie powinno uwzględniać równoległą pracę ze sprawcami przemocy w kierunku zmiany ich zachowań.
21. Działania dedykować należy nie tylko poszczególnym grupom osób doświadczających przemocy, ale także całym rodzinom, organizując dla nich kompleksowe wsparcie.

10. Założenia programu

Cel główny: zmniejszenie rozmiarów i skutków przemocy w rodzinie w województwie lubelskim poprzez budowanie spójnego i efektywnego systemu zapobiegania temu zjawisku

Cel główny oraz cele szczegółowe zawarte w WPPPwR na lata **2022-2025** wynikają z założeń Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2022 oraz są zgodne ze Strategią Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2021-2030. Wskaźniki stanowią ilościową prezentację działań podjętych w ramach działalności ROPS w Lublinie oraz zaplanowanych do realizacji w niniejszej edycji Programu.

Adresaci Programu:

- organizacje pozarządowe oraz podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,
- jednostki samorządu terytorialnego,
- jednostki organizacyjne pomocy społecznej,
- osoby zagrożone przemocą w rodzinie i członkowie ich rodzin,
- osoby stosujące przemoc w rodzinie,
- świadkowie przemocy w rodzinie,
- inne służby zajmujące się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie,
- ogół społeczeństwa.

Cel szczegółowy 1: Wzrost wiedzy oraz świadomości społecznej w zakresie przemocy w rodzinie, w tym przyczyn i skutków tego zjawiska

Działanie 1: Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie na obszarze województwa lubelskiego

Wskaźniki działań	Bazowa wartość wskaźnika (ostatni dostępny)	Docelowa wartość wskaźnika
1. Liczba diagnoz zjawiska przemocy w rodzinie dot. województwa lubelskiego.	1	1

Źródło weryfikacji wskaźników: dane własne ROPS w Lublinie

Działanie 2: Działania edukacyjne dotyczące zjawiska przemocy w rodzinie w ramach projektów prowadzonych przez organizacje pozarządowe oraz prowadzenie kampanii społecznych

Wskaźniki działań	Bazowa wartość wskaźnika (ostatni dostępny)	Docelowa wartość wskaźnika
1. Liczba zrealizowanych działań edukacyjnych dotyczących zjawiska przemocy w rodzinie w ramach projektów prowadzonych przez organizacje pozarządowe	brak danych (nowy wskaźnik)	3
2. Liczba osób, którym udzielono informacji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w ramach projektów prowadzonych przez organizacje pozarządowe	brak danych (nowy wskaźnik)	200
3. Liczba przeprowadzonych kampanii społecznych o zasięgu wojewódzkim	2	3

Źródło weryfikacji wskaźników: dane własne ROPS w Lublinie

Cel szczegółowy 2: Ochrona i pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie oraz oddziaływanie na osoby stosujące przemoc w rodzinie

Działanie 1. Współpraca z organizacjami pozarządowymi w zakresie pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie

Wskaźniki działań	Bazowa wartość wskaźnika (ostatni dostępny)	Docelowa wartość wskaźnika
1. Liczba realizowanych projektów w zakresie pomocy osobom doświadczającym przemocy w rodzinie	2	4
2. Liczba uczestników projektów w zakresie pomocy osobom doświadczającym przemocy w rodzinie	314	400

Źródło weryfikacji wskaźników: dane własne ROPS w Lublinie

Działanie 2. Upowszechnianie informacji dotyczących możliwości uzyskania pomocy (w szczególności medycznej, psychologicznej, pedagogicznej, prawnej, socjalnej, zawodowej i rodzinnej) oraz tworzenie i zwiększanie dostępności telefonów zaufania

Wskaźniki działań	Bazowa wartość wskaźnika (ostatni dostępny)	Docelowa wartość wskaźnika
1. Liczba opracowanych i upowszechnionych materiałów informacyjnych	5 409	5 000
2. Liczba linii telefonicznych dla osób doznających przemocy w rodzinie (utworzonych i/lub udostępnionych)	1	4

Źródło weryfikacji wskaźników: dane własne ROPS w Lublinie

Działanie 3. Opracowanie i realizacja wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Wskaźniki działań	Bazowa wartość wskaźnika (ostatni dostępny)	Docelowa wartość wskaźnika
1. Liczba opracowanych wojewódzkich programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie	1	1
2. Liczba realizowanych wojewódzkich programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie	1	1

Źródło weryfikacji wskaźników: dane własne ROPS w Lublinie

Działanie 4. Opracowanie ramowego programu ochrony ofiar przemocy w rodzinie oraz ramowego programu oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie

Wskaźniki działań	Bazowa wartość wskaźnika (ostatni dostępny)	Docelowa wartość wskaźnika
1. Liczba opracowanych ramowych programów ochrony ofiar przemocy w rodzinie	1	1
2. Liczba opracowanych ramowych programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie	1	1

Źródło weryfikacji wskaźników: dane własne ROPS w Lublinie

Cel szczegółowy 3: Podnoszenie i wzmacnianie kompetencji oraz wsparcie służb i przedstawicieli podmiotów realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Działanie 1. Diagnoza potrzeb szkoleniowych członków zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Wskaźniki działań	Bazowa wartość wskaźnika (ostatni dostępny)	Docelowa wartość wskaźnika
1. Liczba przeprowadzonych diagnoz potrzeb szkoleniowych	brak danych (nowy wskaźnik)	4
2. Liczba uczestników szkoleń z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie	200	700

Źródło weryfikacji wskaźników: dane własne ROPS w Lublinie

Działanie 2. Organizowanie szkoleń w oparciu o wytyczne dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie, pozyskiwanie informacji nt. przeprowadzania specjalistycznych certyfikowanych szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz wsparcie osób pracujących z osobami doświadczającymi przemocy w rodzinie i z osobami stosującymi przemoc

Wskaźniki działań	Bazowa wartość wskaźnika (ostatni dostępny)	Docelowa wartość wskaźnika
1. Liczba przeprowadzonych szkoleń	2	6
2. Liczba przeszkolonych przedstawicieli JOPS	99	250
3. Liczba przeszkolonych przedstawicieli GKRPA	2	8
4. Liczba przeszkolonych przedstawicieli policji	11	40
5. Liczba przeszkolonych przedstawicieli oświaty	30	50
6. Liczba przeszkolonych przedstawicieli ochrony zdrowia	0	4
7. Liczba przeszkolonych przedstawicieli sędziów	0	4
8. Liczba przeszkolonych przedstawicieli prokuratorów	1	4
9. Liczba przeszkolonych przedstawicieli kuratorów sądowych	6	25
10. Liczba przeszkolonych przedstawicieli służby więziennej	1	4

Wskaźniki działań	Bazowa wartość wskaźnika (ostatni dostępny)	Docelowa wartość wskaźnika
11. Liczba przeszkolonych przedstawicieli ŻW	brak danych (nowy wskaźnik)	4
12. Liczba przeszkolonych przedstawicieli innych podmiotów mogących być członkami ZI/grup roboczych	50	150
13. Liczba przeprowadzonych w województwie lubelskim specjalistycznych (min. 100-godzinnych) szkoleń zakończonych certyfikatem w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie*	brak danych**	2
14. Liczba osób uczestniczących w specjalistycznych certyfikowanych szkoleniach w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie*	brak danych**	12
15. Liczba osób, które uzyskały certyfikat specjalisty w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie*	brak danych**	10
16. Liczba zrealizowanych różnych form poradnictwa i wsparcia psychologicznego (w formie m.in. superwizji, coachingu, doradztwa, grup wsparcia)	0	1
17. Liczba uczestników różnych form poradnictwa i wsparcia psychologicznego (w formie m.in. superwizji, coachingu, doradztwa, grup wsparcia)	0	15

Źródło weryfikacji wskaźników: dane własne ROPS w Lublinie oraz *dane pozyskane z instytucji zewnętrznych

** Wskaźniki dotyczą działań wynikających z KPPwR, realizowanych po raz pierwszy w 2021 r. Brak danych dotyczących bazowych wartości wskaźników wynika z tego, że będą one dostępne dopiero po udostępnieniu przez instytucje i podmioty działające w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie niniejszych danych w Centralnej Aplikacji Statystycznej.

Działanie 3. Realizacja działań służących nawiązaniu i wzmocnieniu współpracy pomiędzy służbami realizującymi zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie poprzez:

- udostępnienie na stronie internetowej ROPS w Lublinie bazy danych osób nadzorujących lub koordynujących działania poszczególnych służb na poziomie województwa,
- przeprowadzanie interdyscyplinarnych spotkań, konferencji lub szkoleń z udziałem przedstawicieli poszczególnych służb

Wskaźniki działań	Bazowa wartość wskaźnika (ostatni dostępny)	Docelowa wartość wskaźnika
1. Liczba udostępnionych na stronie internetowej ROPS w Lublinie baz danych osób nadzorujących lub koordynujących działanie służb na terenie województwa	1	4
2. Liczba interdyscyplinarnych spotkań, konferencji lub szkoleń z udziałem przedstawicieli poszczególnych służb	2	6

Źródło weryfikacji wskaźników: dane własne ROPS w Lublinie

Rezultaty działań do ww. celów:

- zwiększenie dostępności specjalistycznej pomocy dla osób doznających przemocy w rodzinie;
- zwiększenie skuteczności oddziaływań interwencyjnych, korekcyjno-edukacyjnych i terapeutycznych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie;
- rozwój i upowszechnienie działań profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- zwiększenie wiedzy i podniesienie świadomości społecznej w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym mechanizmów i skutków przemocy;
- upowszechnienie informacji na temat instytucji oferujących profesjonalną pomoc osobom i rodzinom uwikłanym w przemoc;
- wzmocnienie współpracy pomiędzy osobami, służbami, instytucjami realizującymi zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- podniesienie kwalifikacji i wzrost kompetencji osób zajmujących się świadczeniem usług dla osób i rodzin zagrożonych i doznających przemocy oraz osób ją stosujących;
- wsparcie merytoryczne udzielone osobom pracującym w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu osób pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie poprzez udzielenie regularnego wsparcia w formie superwizji;
- wsparcie organizacji pozarządowych realizujących działania w obszarze przeciwdziałania przemocy dla mieszkańców województwa lubelskiego.

11. Źródła finansowania oraz monitoring i ewaluacja programu

Źródła finansowania WPPPwR na lata 2022-2025 mogą stanowić:

- 1) środki z budżetu Samorządu Województwa Lubelskiego określone w rozdziale 85205 – zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- 2) dotacja z budżetu państwa, głównie w ramach realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie,
- 3) fundusze Unii Europejskiej,
- 4) udział finansowy partnerów lokalnych, ponadlokalnych, krajowych i zagranicznych we wspólnie podejmowanych inicjatywach.

Finansowanie zadań w ramach niniejszego Programu zależne będzie od wysokości środków finansowych w danym roku budżetowym. Nadzór oraz kontrolę nad realizacją zadań sprawuje ROPS w Lublinie.

Niezbędnym elementem wdrażania Programu jest monitorowanie poziomu osiągnięcia założonych celów i rezultatów oraz ocena jego realizacji. Systematyczny monitoring umożliwi rejestrację postępów w realizacji Programu i rezultatów podejmowanych działań oraz weryfikację tempa i kierunku realizowanych zadań, a także określenie przyszłych priorytetów. Monitoring Programu prowadzony będzie co dwa lata przez ROPS w Lublinie. Wyniki monitoringu w formie raportu będą publikowane na stronie internetowej ROPS w Lublinie.

Program podlegał będzie ewaluacji, która przeprowadzona zostanie przez ROPS w Lublinie po zakończeniu programu. Ewaluacja pozwoli na ocenę stopnia realizacji założonych celów i identyfikację czynników, mających wpływ na osiągnięty stan oraz pojawiających się problemów i wprowadzenie działań naprawczych.

Wnioski z monitoringu oraz ewaluacji WPPPwR będą stanowić podstawę do ewentualnej modyfikacji ujętych w nim celów i zadań lub opracowaniu nowych, adekwatnych do sytuacji. Pozwolą na skuteczne wdrażanie założeń programowych, a także uzupełnianie treści Programu o kierunki działań w celu dostosowania go do aktualnych wymogów oraz zachodzących zmian. Ocena realizacji programu dokonywana będzie przede wszystkim w oparciu o określone w nim wskaźniki.

12. Spis tabel

Tabela 1. Liczba formularzy „Niebieska Karta – A” wypełnionych przez Policję w latach 2018 – 2021 w Polsce i w garnizonie lubelskim	13
Tabela 2. Liczba formularzy „Niebieska Karta – A” wypełnionych przez Policję w latach 2018-2021 r. w przeliczeniu na 100 tysięcy mieszkańców w kraju i w województwie lubelskim	13
Tabela 3. Liczba osób, co do których istniało podejrzenie, że były dotknięte przemocą w rodzinie w latach 2018 – 2021 w kraju i w województwie lubelskim	14
Tabela 4. Liczba osób w województwie lubelskim z podziałem na kategorie, co do których zaistniało podejrzenie, że były dotknięte przemocą w rodzinie w latach 2018-2021	14
Tabela 5. Liczba osób zatrzymanych w województwie lubelskim, wobec których zaistniało podejrzenie, że stosowali przemoc w rodzinie	15
Tabela 6. Liczba osób dotkniętych problemem przemocy w rodzinie, z którymi kontaktowali się członkowie gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych w latach 2017-2020	16
Tabela 7. Działania podejmowane przez gminną komisję rozwiązywania problemów alkoholowych wobec członków rodzin, w których dochodziło do przemocy w latach 2017-2020	16
Tabela 8. Instytucje i grupy działające w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinach w latach 2017-2020 w województwie lubelskim	18
Tabela 9. Wydatki poniesione w ramach gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych na działania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie w latach 2017-2020	20
Tabela 10. Procedura „Niebieskie Karty” - liczba interwencji oraz reakcji właściwych służb na stosowanie przemocy w rodzinie – działania jednostek organizacyjnych pomocy społecznej z terenu województwa lubelskiego w latach 2018-2020	21
Tabela 11. Realizacja procedury „Niebieskie Karty” przez uprawnione podmioty w roku 2021	22
Tabela 12. Opracowanie i realizacja programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie zmierzających do zmiany wzorców zachowań w latach 2018-2020 w gminach i powiatach województwa lubelskiego	29
Tabela 13. Opracowanie i realizacja programów terapeutycznych i pomocy psychologicznej dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie w latach 2018-2020 w gminach i powiatach województwa lubelskiego	30
Tabela 14. Realizacja przez instytucje publiczne zajmujące się pomocą osobom dotkniętym przemocą w rodzinie pomocy w formie poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego w latach 2018-2020 w województwie lubelskim	31

Tabela 15. Rezultaty współpracy z organizacjami pozarządowymi w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinach alkoholowych	34
Tabela 16. Liczba spraw o przestępstwo z zastosowaniem przemocy w rodzinie z art. 207 k.k. według danych Prokuratury Okręgowej w Lublinie oraz Prokuratury Okręgowej w Zamościu za lata 2018 - 2021	36
Tabela 17. Orzecznictwo sądów rejonowych w zakresie przestępstw przeciwko rodzinie kwalifikującego się jako przemoc w województwie lubelskim w roku 2021	37
Tabela 18. Liczba nakazów natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia i/lub zakazów zbliżania się do wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia wydanych przez funkcjonariuszy Policji w województwie lubelskim	39
Tabela 19. Liczba małoletnich w województwie lubelskim, która w roku 2021 została pokrzywdzona w wyniku zaistnienia przestępstwa przeciwko rodzinie kwalifikującego się jako przemoc.....	41
Tabela 20. Zapewnienie bezpieczeństwa krzywdzonym dzieciom w trybie artykułu 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, w gminach województwa lubelskiego, w roku 2021	42

13. Spis wykresów

Wykres 1. Opracowanie i realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie w warunkach wolnościowych w latach 2018-2021 w powiatach województwa lubelskiego	27
Wykres 2. Zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie w latach 2018-2021 w województwie lubelskim	28

Spis załączników

- Załącznik nr 1: Inne rozwiązania prawne o charakterze krajowym dotyczące problemu przemocy
- Załącznik nr 2: Ramowy program ochrony ofiar przemocy w rodzinie - wytyczne
- Załącznik nr 3: Ramowy program oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie